

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 28
25/2013
29. jún 2013

Ludo Štúr

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 0,50 €

POLEMIKA HISTORIKOV:
BENEŠOVCI VS. NÁRODNIARI
Strana 4.

POVODNE PRINIESLI
DOTIERAVÉ KOMÁRE
Strana 5.

SOLÚNSKI BRATIA SÚ
MINULOSŤ I BUDÚCNOŠŤ
Strana 6.

KORUNA VO VIRVARE
PRVEJ SVETOVEJ VOJNY
Strana 8.

UKOTVENIE VIEROZVESTCOV
V NAŠICH DEJINÁCH
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Prešlo vyše osem storočí, keď sa na scéne svetových dejín objavili Konštantín a jeho brat Metod. To, čo vykonali solúnski bratia, zmenilo život národov prakticky vo všetkých krajinách Európy. Aj preto ich blahoslavený pápež Ján Pavol II. vyhlásil 30. decembra 1980 za spolupatrónov starého kontinentu. O rok na to v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda v Ríme o nich povedal: „Keď myslíme na dieľo solúnskych bratov, musíme sa pozastaviť nad tým, čo ono značilo pre spoločenský a občiansky život. Okruh ich pôsobnosti sa totiž neobmedzoval iba výlučne na náboženské pole, ale z viery z Boha vyvážali účinné dôsledky pre každodenný život jednotlivca, rodín a celej spoločnosti, aby každý úsek, každý krok života vyvieral z Boha a k Bohu smeroval. Takto kládli základy novej spoločnosti, novej spravodlivosti a pokoja. Nebáli sa za tieto zásady bojovať a trpieť.“

Novodobé pohanstvo sa dnes šíri takmer nepozorovane. Prostredníctvom silnej propagandy vytvára tlak na človeka a chce ho presvedčiť, že hriech a zlo vlastne neexistujú. Že staré dobré zásady vyjadrené v Desatore sú smiešne a nemoderné! Skutky, ktorých sa v minulosti ľudia báli alebo ich aspoň pokladali za nesprávne a hriechne, sa dnes definujú ako prejav slobody a suverenity človeka. Tento morálny relativizmus, bezbrehá tolerancia i extrémna politická korektnosť, povyšujúca zlo na roveň zákona a zakazujúca zlo označiť ako zlo, je pohanstvom našich čias.

Svätí Cyril a Metod! Vám ďakujeme za to, že ste nás naučili modliť sa v našom jazyku: Vzhľadni, Pane, milosťou svojou na naše kráľovstvo. A nevydaj, čo je naše, cudzím. A neodďaj nás v koristiť národom pohanským. Skrže Krista, Pána nášho, ktorý kraluje s Otcom i so Svätým Duchom. Aj dnes v 21. storočí prosíme tu a teraz i za Maticu slovenskú o váš prihovor, aby sme sa v našej vlasti nestali koristiť národov či zvykov pohanských.

Ján KOŠIAR
Autor je rímskokatolícky kňaz.

R - 2013028

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

V maďarskom Zalaváre slávnostne odhalili súsošie svätých Cyrila a Metoda Triumf vierozvestcov v Blatnohrade

Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

V sobotu 22. júna sa udiala podľa väčšiny zúčastnených historická udalosť. V Blatnohrade, teda v terajšom juhomaďarskom Zalaváre, odhalili pamätník sv. Cyrila a Metoda. Udialo sa tak pri príležitosti 1 150. výročia príchodu solúnskych bratov na územie Veľkej Moravy a my sme boli pri tom. V Blatnohrade bolo odhalené umelecky mimoriadne hodnotné bronzové súsošie sv. Cyrila a Metoda od autorky Ľudmily Cvengrošovej, a to v polovičnej veľkosti, v akej oslavuje našich vierozvestcov v Nitre.

Mons. biskup František Rábek posväcuje súsošie.

Už od rána sa do areálu historického pamätníka neďaleko Blatnohradu schádzali tí, ktorí majú v úcte odkaz našich vierozvestcov, či už išlo o Slovákov žijúcich v Maďarsku, pútnikov zo Slovenska, domácich Maďarov z Budapešti alebo zo samotného Zalaváru. Slávnostné podujatie pripravila Slovenská samospráva

v Budapešti, Velvyslanectvo Slovenskej republiky v Budapešti, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Matica slovenská a Samospráva obce Zalavár.

■ AKTIVITA KRAJANOV

Práve Slovenská samospráva v Budapešti a ďalšie organizácie našich krajanov mali hlavný podiel

na tom, že Slováci majú po Rakúšanoch, Bulharoch a Slovincoch konečne svoj dôstojný zástoj na miestach, kde začiatkom deviatego storočia privítali vierozvestcov Cyrila a Metoda knieža Pribina so svojim synom Kocelom. Odhalenie súsošia sa konalo za účasti podpredsedníčky Národnej rady SR Jany Laššákovej,

velvyslancu SR v Maďarsku Petra Weissa, predsedníčky Slovenskej samosprávy v Budapešti Zuzany Hollósyovej, predsedu MS Mariána Tkáča, predsedu Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí Igora Furdíka a ďalších predstaviteľov vládnych a spoločenských štruktúr. Na záver pamätník posvätil Mons. František Rábek, biskup ordinár Ordinariátu ozbrojených síl a ozbrojených zborov SR, ktorý následne celebraval slávnostnú ekleziastickú svätú omšu spolu s biskupom Lászlóm Biróom, ordinárom ozbrojených síl Maďarskej republiky.

■ VZOR PRE BRATISLAVU

Matica slovenská bola na tejto významnej slávnosti prítomná aj cez svojich vrcholných predstaviteľov, ale i cez početnú skupinu národovcov, ktorí neváhali prísť autobusmi. Predseda MS Marián Tkáč ukončil svoje vystúpenie slovami: „Aj toto je dôkaz, že stále aj v dnešnom rozháranom svete máme dostatok síl, aby sme oslovili Európu a odovzdali jej časť toho, čo u nás upevnili svätí bratia – dobro, ohľaduplnosť, toleranciu a vieru. Nech tento pamätník naveky pripomína, že kresťanské korene strednej Európy, ktoré siahajú aj sem, sú hlboké a pevné. Priatelia, dnes je Zalavár hlavným mestom Slovenska. Predbehol Bratislavu o niekoľko kónských dĺžok. Tam takýto pomník nebudeme mať šancu odhaliť toho roku. Nech Boh žehná našim činom a ochraňuje nás všetkých.“

3 OTÁZKY PRE:

Jozefa DVONČA, primátora mesta Nitra Matka slovenských miest dobre vie, čo sa patrí

• Tento rok si pripomíname okrúhlych tisíc stopätidesiat rokov od príchodu solúnskych bratov na naše územie. Nitra je pri sviatku svätých Cyrila a Metoda centrom osláv výročia príchodu vierozvestcov medzi našich dávnych predkov. Ako sa mesto na túto udalosť pripravovalo?

Boli sme spolu s mojimi spolupracovníkmi ako zástupcovia mesta Nitra členmi koordináčnej rady na prípravu slávností, no a zároveň celý rok v meste prebiehali prípravy aj v spolupráci s inými organizátormi, spoluorganizátormi a so združeniami.

• Je to mimoriadne významný celoslovenský, ba až celoeurópsky sviatok. Zúčastnia sa na ňom desaťtisíce náv-

števníkov. Ako ich privítate a čo všetko ste pre nich v rámci osláv pripravili?

Rád by som vymenoval všetko, čo sme pre návštevníkov, ale aj pre televíznych divákov pripravili, ale na to tu nie je priestor, preto spomeniem iba začiatok a ukončenie osláv. Podujatia budú prebiehať od štvrtka 4. júla do nedele 7. júla prakticky v celom historickom centre mesta, ale aj mimo neho. Začnú sa na Nitrianskom hrade v Katedrále svätého Emeráma výstavou s názvom Najstaršie doklady kresťanstva na Slovensku. Nasledovať bude slávnostný koncert speváckeho zboru Adoremus v Gotickej priekope. Na druhý deň sa o desiatej dopoludnia na Svätoplukovom námestí začne Cyrilo-metodská národná púť. Potom

budú nasledovať desiatky podujatí a všetko uzavrie na konci víkendu Nitriansky jarmok.

• Program je skutočne zaujímavý a bohatý. Aký prínos z osláv očakávate pre Nitru, ktorá je známa aj ako matka slovenských miest?

Turistický ruch môže a mal by byť významným prínosom pre každý región. Nielen počas osláv, ale aj po nich čakáme zvýšenie záujmu o naše mesto, propagáciu Nitry ako jedného zo symbolov slovenských dejín a následne aj zvýšenie návštevnosti mesta i jeho okolia.

Zhovárал sa Roman KALISKÝ-HRONSKÝ
Foto: strana-smer.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

V SNN 26/2013
SI PREČITATE

■ Pred sto tridsiatimi rokmi vznikli prvé spolky Slovákov v Amerike
■ Od kožušín, hrivien, denárov, cez groše, toliare a zlatky až po korunu - II. časť
■ Prečo Ivan Krasko nepísal toľko ako Pavol Országh-Hviezdoslav?

Súsošie vierozvestcov svätých Cyrila a Metoda v Bratislave nebude Svätí solúnski bratia sú v hlavnom meste na indexe

Maroš M. BANČEJ, Dagmar JORDOVÁ

Keď pred vyše rokom vyhlásila Matica slovenská spolu so Spoločnosťou sv. Gorazda a Radou konferencie biskupov Slovenska verejnú anonymnú súťaž na súsošie svätých Cyrila, Metoda a Gorazda, ktorú napokon vyhral akademický sochár Anton Gábrik z Modry, zavládlo medzi slovenskými vlastencami a ctiteľmi cyrilo-metodskej tradície nadšenie. Dnes je už jasné, že odporcovia sochy zvíťazili.

Po nekonečných ťahaniciach, obštrukciách a štvavej mediálnej kampani napokon mestskí poslanci Bratislavy dosiahli svoje a 6. júna potvrdili rozhodnutie komisie, ktorá upravený návrh diela komcom apríla odmietla.

■ ZVÍTAZILI ODPORCOVIA

Na margo rozhodnutia mestských poslancov predsedu Matice slovenskej Marián Tkáč pre TASR povedal: „Čo sa už dá myslieť si a hovoriť o takom rozhodnutí? Neprijali ako na ťacke ponúknutú ‚večnú‘ pripomienku, že sa tu na území, na ktoré priamo vierozvestcovia prišli, vstúpili svojimi nohami, dôstojne oslávilo 1 150. výročie skvelej kultúrnotvornej misie, ktorú nám závidia všetci z okolia.“

Zdá sa teda, že v našom hlavnom meste existuje vplyvná skupina ľudí, ktorí programovo útočia na všetky aktivity, ktoré čo i len trochu zavŕňajú vlastencov, navyše keď sa do nich zapája Matica. Marián Tkáč k celej kauze dodáva: „My vyhlásovatelia verejnej súťaže sme s vedomím hlavného mesta a v súlade so zákonom vypísali súťaž. Prišlo do nej 24

návrhov a my sme ustanovili 12-člennú komisiu, v ktorej bola aj hlavná architektka Bratislavy. Napokon sme vybrali tri súsošia. Čo nasledovalo, bola bohapustá fraška: mesto donekonečna ustanovovalo jednu komisiu za druhou ako v časoch dávnych, aby sa nanovo posudzovalo to, čo jediná podľa zákona ‚právoplatná‘ komisia už posúdila. Nie, Bratislava nechce súsošie svätých bratov a výhovorky sú smiešne. Vraj boli chudí, iným sa nepáčilo, že boli bosí, ďalším dĺžka brady či absencia brady u sv. Gorazda.“

■ BUDÚ, ALE DREVENÍ...

Sklamaný predseda MS uzatvára: „Poučený týmto škandalóznym postupom poprosil som priateľov z východného Slovenska, aby sme predsa len v tomto roku súsošie venované misii spred 1 150 rokov postavili. Bude z dreva, už ho dokončujú vo Vranove nad Topľou. Od 2. augusta t. r. bude stáť v Martine v Parku sv. Cyrila a Metoda pred budovou Matice. Keby som bol jedným zo svätých bratov alebo nebolaj Gorazdom, rodákem z Močenka, hanbil by som sa za potomkov mužov a

žien, medzi ktorých prišli, či spomedzi ktorých vzišli. Lebo po tom, čo ich Víching z nášho územia vyhnal, ich klopanie na dvere po 1 150 rokoch s prosbou, aby sme ich nanovo prijali, sme my nepočuli, nevstupili sme ich medzi nás.“

A kde všade sa na Slovensku nachádzajú sochy a súsošia sv. Cyrila a Metoda? Najstaršie sochárske dielo zobrazujúce našich vierozvestcov stojí neďaleko Mojmiroviec, na ceste medzi Brančom a Polným Kessovom. Autorom je prešovský sochár František Gibala. Zrealizoval ho na objednávku nitrianskeho župana v období prvej Slovenskej republiky. Najvýznamnejšie súsošie sv. Cyrila a Metoda a Gorazda je v Nitre, osadené na Hradnej ceste od roku 1990. Dielo v bronz zrealizovala akademická sochárka Ľudmila Cveňová, ktorá sa cielene venuje téme Veľkej Moravy, a epoxidová replika tohto veľkolepého diela je umiestnená aj v Devíne pred Kostolom sv. Kríža z 13. storočia.

■ VĎAKA MATICI

Žilina sa na zrekonštruovanom námestí pri divadle a Kostole Naj-

svätejšej Trojice tiež pýši bronzovým súsoším sv. Cyrila a Metoda od žilinského sochára Ladislava Beráka. Odhalili ho v decembri 2004. Aj vďaka Miestnemu odboru Matice slovenskej (MS) v Prievidzi sa súčasťou starého mesta stalo aj súsošie našich vierozvestcov z dielne košovského sochára Stanislava Mikuša. Vďaka zbierke cez žreby prievidzských matičiarov sa mohol zrealizovať projekt pamätníka – súsošia Cyrila a Metoda v obci Kúty na slovensko-moravskom pomedzí od výtvarníka Mareka Ormandíka. Táto 2,60 metra vysoká bronzová socha bola odhalená 12. septembra 1998. V Nových Zámkoch je situované dielo novozámockého rodáka Romana Hrčku. Na ploche za kláštorom františkánov stojí originálne súsošie – solúnski bratia v dynamickom postoji na pootvorenej knihe, symbolickej plti, plávajú a pomáhajú si vysokým krížom. Odhalené bolo 5. júla 2011.

Minulý rok pri príležitosti 15. výročia založenia Univerzity sv. Cyrila

a Metoda konečne po dlhších prieťahoch bola odhalená socha, dielo zobrazujúce sv. Cyrila a Metoda, od nášho významného sochára a medailéra Wiliama Schiffera, ktorý žil striedavo v Paríži a Trnave. Ide o repliku jeho bronzového originálu, ktorý je umiestnený v Ríme. Za zmienku stojí aj 2,2 metra vysoká zliatinová socha sv. Cyrila a Metoda od známeho trebišovského sochára Jána Leška. Osadili ju na východnom Slovensku v obci Hlínne 15. júla 2012.

■ AJ V KOMÁRNE

Najznámejšie súsošie solúnskych bratov je v Komárne. Štvor metrovú sochu sv. Cyrila a Metoda umiestnili na kruhovom okruhu Kosuthovho námestia v Komárne. Monumentálna socha od akademického sochára Ladislava Beráka vznikla už v roku 1999 a premiestnená bola až v júli 2010 v nesúhlasnej atmosfére miestnych menšinových obyvateľov spred mestskej budovy Matice slovenskej na objazd.

Výzva otca kardinála Jána Korca na spoluprácu Matice slovenskej a Ústavu pamäti národa Nesmieme sa rozdrobovať, ale upevňovať národné povedomie

Dušan D. KERNÝ, (mrs) – Foto: internet – zdroj: pluska.sk

Emeritný nitriansky diecézny biskup, kardinál Ján Chryzostom Korec (1924) poskytol Ústavu pamäti národa (ÚPN) cenné svedectvo z obdobia neslobody. Urobil tak v prítomnosti predsedu Správnej rady ÚPN Ondreja Krajňáka vo svojej rezidencii v Nitre. SNN o tom informoval kancelár a hovorca ÚPN Tibor Ujlacký. Výpoveď 90-ročného kardinála zaznamenali videotechnikou, jeho svedectvo bude tak zachované aj pre budúce generácie, osobitne v dokumentárnych filmoch, ktoré ÚPN pripravuje.

Kardinál Korec poskytol podľa hovorca rozsiahlu výpoveď, ktorá je o životnom príbehu jednej z významných osobností a morálnych autorít novodobých dejín Slovenska.

■ STRETOL SA S HLINKOM

„Opísal životné situácie od detstva cez rozhodnutie o kňazskom povolání, aj stretnutie s Andrejom Hlinkom, likvidáciu mužských kláštorov počas známej Barbarskej noci a takisto tajné vysviacky kňazov či pobyt vo väzení počas výkonu trestu odňatia slobody,“ povedal T. Ujlacký pre SNN. Kardinál Korec sa vyjadril aj k Sviečkovej manifestácii z roku 1988, opísal prijatie pápežom Pavlom VI. v roku 1969, počas ktorého mu hlava katolíckej cirkvi odovzdala biskupské insignie. Biskupské heslo otca kardinála v slovenčine znie: Aby všetci jedno boli – a to je vlastne odkaz pre všetkých, čo majú zod-

povednosť za Slovensko. Podľa neho by inštitúcie ako Ústav pamäti národa, Matica slovenská či Fórum kresťanských inštitúcií mali nielen pravdivo a svedomite plniť svoje poslanie, ale

■ VÝZVA

mali by vedieť aj spolupracovať v spoločnom snažení sa na prospech celku v procese upevňovania národného povedomia bez podliehania politickým vplyvom, záujmom skupín a mocenským zneužitiam jednotlivcov.

Filmový dokument Svedectvo veľkého slovenského kardinála má pomôcť ÚPN, aby v ľudoch zachoval živú pamäť a aby bol pomôckou na zachovanie tejto živej pamäti pre súčasné, ako aj budúce generácie.

■ ROZHOVOR PRE SNN

Kardinál J. Korec tento rok po-

skytol aj rozhovor pre Slovenské národné noviny. Vznik štátu v ňom definoval: „Mať vlastný štát je veľký Boží dar, my ho máme. V európskej tradícii je dobro vyjadrené na základoch, ktoré si Európa nedala sama, lež ktoré prijala z vyššej tradície Desatora. V ňom má kresťanstvo účasť na najstarších a najčistejších tradíciách celého ľudstva, čo novovek formuloval ako ľudské práva.“ A odkaz vierozvestcov Cyrila a Metoda zase takto: „Predkresťanské pohanské národy prijali Kristov príchod s nadšením. Náš svet ho znova odmieta a vracia sa k modlám a k zvrátenému životu. Nečakajme, konajme! Nečítajme všetky časopisy, ignorujme zvrátené programy na obrazovkách. Bráňme pravdu slovom i životom. Ide o náš život, o naše vzácné dedičstvo otcov, o našu cyrilo-metodskú tradíciu, kultúru, budúcnosť.“

Kardinál Ján Chryzostom Korec

Úroveň vyjadrovania mladých ľudí je katastrofálna Viac slovenčiny do našich škôl!

Titulok nie je celkom presný. Slovenčinu na školy rozkazom ministra jednoducho „naložiť“ nemožno. Ale dá sa zaviesť viac vyučovacích hodín štátneho aj úradného a vo väčšine i materinského jazyka do vyučovacích osnov. No poniektorí sa tvária, akoby to bola ďalšia provokácia tejto vlády?

Minister školstva Dušan Čaplovič chce na základných školách už od septembra vidieť v rozvrhoch hodín viac matematiky, prírodovedných predmetov a – slovenčiny. Úmysel je chvályhodný, veď dnes sa Slováci učia pomaly viac cudzích jazykov ako svoj materinský jazyk a úroveň vyjadrovania mladých ľudí v spisovnom jazyku je katastrofálna. Väčšia pozornosť a viac času pre výučbu slovenčiny je absolútne legitímna požiadavka ministra školstva, najmä ak narába s poznatkami o jej postupnom vytlačovaní už aj argotovým jazykom, a to i v médiách, vrátane verejnoprávných.

Štát školám údajne siaha na slobodu, ktorú im sľúbila Mikolajova reforma. Zhruba o polovicu okresáva počet hodín, o ktorých samy rozho-

dujú, čo na nich odučia. V rozvrhoch bude musieť byť aj viac hudobnej a výtvarnej výchovy. Na druhom stupni bude novinkou pracovné vyučovanie. V každom ročníku ho budú mať žiaci po jednej hodine za týždeň. Tradič-

slovenčený“. Akosi si nevšimli, že hovoria o slovenskom území. Im vôbec neprekáža, že doteraz sa na školách voliteľne popri maďarčine učili dva cudzie jazyky, hlavne že to nebola slovenčina. Teraz sa možnosť výberu druhého cudzieho jazyka stane voliteľná, v dobrom slova zmysle „na úkor“ väčšieho počtu hodín slovenského jazyka.

Ivan BROŽÍK
Karikatúra: Peter GOSSANYI

VŠIMLI SME SI

Zlaté medaily vzácnym laureátom

J. Jankovič, P. Kozolka, J. Binder

Piatok 21. júla sa v budove MS v Bratislave, konkrétne v Jozefínskej knižnici, zišli aj napriek tropickej horúčave ľudia, ktorí chceli zablahoželat' vzácnym laureátom. Matica slovenská sa totiž rozhodla oceniť dlhoročnú prácu pre Slovensko a matičné hnutie troch osobností, konkrétne Júliusa Bindera, otca vodného diela Gabčíkovo, ale aj ďalších významných vodohospodárskych stavieb, prekladateľa, jazykovedca a neúnavného propagátora chorvátskej a srbskej kultúry Jána Jankoviča a pedagóga a zapáleného matičiaru Petra Kozolku. Na úvod slávnostného odovzdávania cien sa k laureátom a prítomným hosťom prihovoril predseda MS Marián Tkáč. Vyzdví-

hol ich ľudské a odborné kvality, ako aj ich zapálenosť pre matičnú, teda národnú vec. Svoj príhovor skončil slovami: „Bdejme spolu a pokúsme sa o to, aby Matica mohla zostať ochrankyňou národa, a to aj zásluhou takých mužov, akými sú dnešní traja laureáti.“

Po umeleckom slove prednesenom pani Evou Kristinovou prečítal laudáciu na prof. Júliusa Bindera významný slovenský novinár Ján Smolec. Zdôraznil v ňom odborné a ľudské kvality laureáta, jeho vôľu prekonávať prekážky a útoky neprijateľov, aby na Slovensku mohlo vzniknúť také ojedinelé a potrebné dielo, akým je vodná nádrž Gabčíkovo. Z rúk Mariána Tkáča potom Július Binder prebral Cenu predsedu MS. Ide o stokusovú limitovanú sériu k 150. výročiu založenia MS, ktorej je práve náš najvýznamnejší vodohospodár prvým nositeľom. Laudácia na PhDr. Jána Jankoviča z pera Dušana Kerného prečítal tajomník MS Peter Mulík a laudácia na Mgr. Petra Kozolku významný pedagogický pracovník Ľubomír Pajtínka. Obom laureátom odovzdal zlaté medaily MS Marián Tkáč. Na záver dostali slovo aj ocenení, pričom odznali často emotívne a bilancujúce slová, ktoré prítomní hostia ocenili dlhotrvajúcim potleskom.

(mab)

Foto - Maroš M. BANČEJ

Aká je stará a nová pravica

Roman MICHELKO

Minimálne od volieb 2012 je top témou slovenských politológov kríza našej pravice. A skutočne – výprask, ktorý dostali naše pravicové strany, bol síce úplne zaslužený, ale vo svojej masívnosti predsa len nečakaný. Nakoniec, nieť sa čo čudovať. Postupom času sa na pravom spektre zacementoval istý typ politikov, ktorí si z politiky urobili živnosť, dokonale ovládli stranické štruktúry, čím si „doživotne“ vyarendovali svoje bezpečné a pohodlné prežitie na politickom výslaní.

Klasickým príkladom, kam takáto politika vedie, je situácia v KDĽ. Dnešné KDĽ je hermeticky uzatvorená strana s nudnými politikmi a krajne neinvenčným programom. Pamätám si, keď Figel striedal Hrušovského na pos-

tedu, médiá len sucho konštatovali, že jedného nudného predsedu vystriedal druhý. Ak si ešte pred pár rokmi niekto myslel, že Lipšic, Procházka, Marcinčin či (Jana) Žitňanská sú predzvesťou novej éry v KDĽ, dnes je nad slnko jasnejšie, že boli len náhrou anomáliou, a nie budúcnosťou strany. Dnes je naopak jasné, že skutočnou tvárou KDĽ sú a ešte dlho budú figúrky ako Brocka (služobne najstarší poslanec NR SR), Abrhan, Muránsky, Pridal a v najlepšom prípade Hrušovský. Od tejto strany skutočne nič zaujímavé nemožno očakávať. Naopak, čo očakávať možno, je už dvadsať rokov v podstate konštantný volebný výsledok. Celkom iste sa však KDĽ počas tejto generácie nestane alternatívou k Smeru.

Podobná je situácia aj v SDKÚ. Po absolútnom volebnom debakli sa jej zakladateľ Dzurinda a jeho súputník Mikloš ocitli v politickej „klinickej smrti“. Garnitúra, ktorá ich nahradila – Frešo, Novotný,

KOMENTÁR

Štefanec či Fedor – sú v najlepšom prípade politici regionálneho formátu. Akýsi chabý pokus dua (Lucia) Žitňanská – Beblavý projektom Tvoríme Slovensko resuscitovať svoju stranu vyznel ako nepodarená karikatúra.

No a potom tu ešte máme SaS, stranu jedného nevypočítateľného egomaniaka Sulíka, ktorému kontruje paranoik Galko. Čaro tejto pôvodne protestnej strany dávno vyprchalo a v súčasnosti ju

jej predseda bezpečne kormidluje do mimoparlamentných vôd. V tejto zúfalej mizérii sú potom médiá a dezorientovaní pravicoví voliči ochotní naslúchať aj falošným prokomom.

Jedným z nich je bez pochýb aj Lipšic a jeho Nová väčšina. Jeho projekt má však už na samom začiatku viacero úskalí. Predovšetkým, už samotným názvom si koleduje o problémy. Je viac než sebastredné vyhlasovať o sebe, že sa stanem väčšinou, a to dokonca novou. Ukazuje sa totiž, že najväčším problémom novej pravice je jej hodnotová, ako aj programová nekonzistentnosť, čo sa prejavilo umelou fúziou konzervatívnej Novej väčšiny a Liberálnej dohody. Ďalším problémom novej pravice sú nezvládnuté egá jej protagonistov. Nová pravica je v snahe udržať sa v politike rovnako „principiálna“ ako tá stará. Čo je však ešte horšie, na rozdiel od ľavice pravica nedisponuje skutočným prirodzeným lídrom. Naopak, koncentrácia osôb, ktorých ambície sú podstatne vyššie než ich schopnosti, presahuje únosnú

mieru. V úsilí za každú cenu zajať potom nová pravica súka jeden väčší populizmus ako druhý. Rôzne koncepty priamej demokracie (napríklad voľba sudcov či prokurátorov) sú veci, ktoré narážajú na ústavnú väčšinu, sú typicky nepravicové a v krátkom časovom období nerealizovateľné. To však neprekáža, podstatné je byť stále v mediálnom obehú a hovoriť čokoľvek (hoci aj úplnú hlúposť), len nech sa tým odliším od svojich staropracovných rivalov.

Napriek tomu je boj medzi starou a novou pravcou na spadnutie a de facto sa dá stotožniť s bojom o druhé miesto v prezidentských voľbách, ktoré nás čakajú o rok. Práve tie majú ukázať, kto z pelotónu možno aj desiatky pravicových kandidátov, možno s mikroskopickým rozdielom prekážne do druhého kola, v ktorom potom vyzbiera všetky protestné hlasy. Ten sa potom bude pasovať za záchranca a novú nádej slovenskej pravice. Otázne je len, či to bude predstaviteľ starej (Hrušovský), novej (Procházka) či dezorientovanej (Čarnogurský) pravice.

Spúšťa sa parlamentná opona

Ivan BROŽÍK

A diváci odchádzajú z predstavenia viac ako znechutení. V minulom čísle našich novín sme vopred opísali scenár, aký sa asi odohrá v súvislosti s pozíciou neobsadeného kresla generálneho prokurátora. Akurát bodku – vymenovanie toho novozvoleného prezidentom – nemôžeme dať ani teraz. Ani prezidentský palác ešte netuší, kedy sa odohrá táto ceremónia. Môžeme však opísať krásnu siestu v skorom stredajšom popoludní, deň po tajnej voľbe v reštaurácii Parlamentka. Je na skok od Národnej rady SR, je častým miestom „práce“ nami zvolených poslancov. Asi štrnásť hodín. Jeden čelný predstaviteľ opozície, spokojne

sa usmievajúcí, „siestoval“ ako vo Francúzsku, hoci už hodinu bežalo rokovanie pléna. Druhá čelná predstaviteľka opozície sa takmer sľnila a ani po dvoch hodinách nejavila náznacu

POZNÁMKA

ky zámeru, žeby sa pobrala do „práce“, za ktorú si ju platíme my všetci. Potom prišiel ďalší „líder“, mladší ročník, za kavičkou a fešnou spoločničkou. Tiež príjemné faunovo odpodludnie. Počas dvoch hodín som zaznamenal príchody takmer všetkých tých, ktorí sa týždeň, mesiace, roky predvádzali na tlačovkách so zdvihnutým prstom nad ohrozenou demokra-

ciou. Teda nad nevymenovaným pánom ich prokurátorom. Počas tých rokov sa síce niekoľkokrát rozpadli, strany a straničky sa delili výhonkami a pučaním ako nezmary, padla vláda... Veď to nič, to je ich práca, nie? Za ktorú si ich platíme. Hneď dvakrát. V podobe ich parlamentných nadpôžitkov, ako aj v podobe financovania ich strán, straničiek a iných rodinných firmičiek nazvaných politická strana, hnutie – vyberte si.

Idú prázdniny, tie parlamentné budú dlhšie ako učiteľské (tým nezavidím, tým to želám, zaslúžia si) či žiacke. Prichádza čas krásnych dovolení, nových obchodov, nových plánov so zárobkami od štátu,

teda od nás, po ďalšej sezóne. Ani tlačovky nebudú, iba ak kandidáti na županov sa nám budú pretŕčať v štýle akčných moderátorov, vždy po pás ponorení do nejakého problému, ktorí oni ako jediní vedia vyriešiť. Lebo – zobudili sa, za dverami sú voľby. Kedy a kde ste ich videli vlni, predvlani, kedy vám odpovedali na mail, žiadosť, prosbu o pomoc? Na toto všetko pamätajte, keď od vás budú drankáť práve váš voličský hlas. Končí sa divadelná sezóna na politickej scéne. Plná nechutných frašiek, prázdnych slov v silných vyhláseniach. Plná naplúti si do tváre medzi mnohými politikmi, ale aj mnohým voličom práve zo strany nimi volených. A kým si budú títo nadľudia spokojne oddychovať po mizerných hereckých výkonoch na scéne, diváci v hľadisku budú bojovať s následkami povodní, s komármi, s účtami na jednej strane a dávkami na druhej, s exekútormi. No, skvelé prázdniny tam, v hľadisku!

SPOZA OPONY

Spravodajská agentúra Slovenskej republiky pod skratkou C+M uverejňuje už dlhší čas množstvo zaujímavých správ súvisiacich s tematikou 1 150. výročia príchodu Cyrila a Metoda na územie Veľkej Moravy. Je to prehľad nielen udalostí, ale aj miest, kde je živá tradícia. Bude toho v rámci výročia nemálo. Koncom roka, v decembri, to dokonca vyvrcholí v rokovej skladbe kombinovanej s klasickým spevom na doskách Slovenského národného divadla.

Zaujímavé však nie je iba to, čo v roku tohto výročia bude, ale najmä to, čo nebude! Nebude dlho pripravovaná slávnosť odhalenia súsošia sv. Cyrila a Metoda v hlavnom meste Slovenskej republiky. Aj na parlamentnej pôde sa hovorilo o súsoší a podľa Dušana Jarjabka nezaznel názor, že by Bratislava súsošie mala nemať. Teda že by bolo žiaduce, aby ho nemala.

Pokiaľ ide o rokovanie

mestského zastupiteľstva, je to iné! Azda najcitovanejším z diskusie, v ktorom sa zamietol prenájom asi 15 metrov štvorcových pod súsošie, sa stal výrok poslanca Osuského: „Keď sa pozrieme na to miesto

rál alebo liberálny konzervatívec, to zrejme vie najlepšie iba on sám, ale pozoruhodné je, že práve človek, ktorý sa takto vyslovil, vzápätí oznamuje svoju kandidatúru na úrad prezidenta Slovenskej republiky!

blízke, s úctou a pokorou prijímajú posolstvo vierozvestcov a pripomínajú si okrúhle výročie“, uvádza menovite odmietavé NIE poslanca Osuského v svojom blogu v Pravde Pavol Kaplan.

pre nás radosťou, že môžeme mať posolstvo o Cyrilovi a Metodovi z moskovského patriarchátu, nedávno kardinál Tomko nám povedal, aké úctyhodné súsošie plné nápisov v cyrilike nielen v strede Moskvy stojí, ale, že tam horí večný oheň.“

Možno ruská Moskva je niekomu priveľmi na východ – tak nech sa ide pozrieť do Brna, moravskej metropoly. Na súsošie C + M starostlivo vyberali miesto – obe postavy stoja pri sebe tak, že medzeru medzi nimi tvorí dvojramenný kríž. Takto prenikajú vo dne lúče slnka a v noci svetlo reflektora a z postáv vyžarujúci dvojramenný kríž žiari do okolia posolstvo samozrejme nielen náboženské, ale aj kultúrne. Súsošie vzniklo k tohoročnému výročiu – asi na Morave v Brne majú osvietenejších mestských radných. Asi takých, ktorým svetlo dvojramenného kríža neprekáža, nie je proti srsti, nebúri im krv a žĺč. Sto kilometrov na západ od Bratislavy – a hľa, aký rozdiel!

Prečo je dôležité výročie C + M

Dušan D. KERNÝ

umiestnenia sochy na križovateľke električkových tratí, napadá ma v Bratislave už len jedno podobné, a to na konci druhého perónu hlavnej stanice.“

Nuž, ide o priestor v strede Bratislavy na výraznom, neprehliadnuteľnom mieste. Osuského NIE, teda NIE inak aj človeka so skúsenosťou viceprimátora Starého mesta, viedlo poslanca národného parlamentu Jarjabka k sarkastickému komentáru – nuž neviem, či je pán Osuský konzervatívny libe-

„Sme si istí, že nesklame,“ vyhlásil o tomto kandidátovi predseda strany SAS Richard Sulík.

To je ono! Lebo teraz je zrejme, koho nesklame! Na zasadnutí Mestského zastupiteľstva hlavného mesta Slovenska sa rokovalo aj o „návrhu na prenájom pozemku, zopár metrov štvorcových, na umiestnenie sochy Cyrila, Metoda a Gorazda. Poslanci mesta návrh zmietli zo stola. Zhodili ho v čase, keď všetci, ktorým je to

Vtakejto situácii najvýznamnejším podujatím v Bratislave bola vlastne medzinárodná vedecká konferencia Pápežského výboru pre historické vedy v spolupráci s Moskovským patriarchátom, s Ruskou akadémiou vied a Rímskokatolíckou cyrilometodskou bohosloveckou fakultou UK. Bola na tému Svätí Cyril a Metod a ich náboženské a kultúrne dedičstvo – most medzi Východom a Západom. Mons. František Rábek tam o. i. povedal: „Je

REFLEXIA

Jozef „Žiletka“ Golonka

Mantinely slušnosti

Keď je niekto dobrý športovec, klobúk dolu! Keď je však z dobrého športovca mizerný politik, ide o hanbu nad hanbu alebo skôr o život bez hanby. Verejnoprávna televízia pred niekoľkými dňami odvysielala reláciu Adely Banášovej (už to samo osebe je na opovrhnutie), ktorej súčasťou bol aj dokument o hokeji.

V ňom sa pred kamerami objavili Jozef Golonka a Peter Šťastný. Ani jeden z nich však netušil, že sa v projekte prezentujú obaja a naraz. Keďže sa zrejme len z im známych príčin práve „nemusia“, nečudo, že v momente príchodu druhého spomínaného odišiel „Žiletka“ z ladi. Jeho kroky nasledovali provokačné výroky z úst Petra Šťastného: „Nech žijú komunisti a eštebáci!“ Týmto výrokom však novodobý politický kandidát a znalec na všetko prekročil mantinely nielen slušnosti, ale aj športového ducha. Slovanmi nechutne napadnutého Jozefa Golonku: „... Je to nehoráznosť. Človek, ktorý pracuje v Európskom parlamente, nežije v tejto krajine a nepozná jej situáciu, osočuje tých, čo tu žijú.“ Slovanmi autora tohto stĺpčeka – človek, ktorý tu nežije, ktorý má so Slovenskom spojené iba svoje finančné, rozumie, politické ambície, človek, ktorý v európskom parlamente vôbec nezastupuje Slovákov, ale svoj rodinný rozpočet, by sa nemal takto vyjadrovať na adresu hokejovej legendy, ktorá práve v časoch spojených s politickým temnom vyvolávala v Slovákoch oprávnenú hrdosť na svoje Slovensko. Napokon, v športovejšom duchu celý konflikt aj tak lepšie zvládol Jozef Golonka: „Nikdy som nebol v radoch ŠTB a ani v komunistickej strane. Naopak, sledovali ma. Ten človek z našich daní šíri bludy a nezmysly. Dozadu sa dívam málo, no minulosť niektorých je špinavá. Tá moja je čistá. Ja som sa konfrontoval nechcel, považujem to za zbytočné. Argumentmi by som ho však vedel rozbiť na handry. Možno mi závidí, že mám dve medaily z olympiády a on žiadnu. Povedal som mu, že keď mi dá sto dolárov, tak mu ich ukážem,“ vyjadril sa pre jeden z našich najpredávanejších denníkov Jozef Golonka.

Je naozaj smutné, keď športovec končí svoju kariéru trápne nešportovo. A je ešte smutnejšie, že to považuje za dôvod, prečo tú športovú treba vymeniť za politickú. Nuž a ak sa takto bude správať v politike, ak toto chce byť vstupom do volebnej kampane hoci aj na úrad prezidenta, potom naozaj ide o stratu ilúzií o Slovensku. Grobianstvo do politiky nepatrí, aj keď si to zrejme spolustraníci dotyčného pána možno myslia.

Ján ČERNÝ
Foto: Emil SEMANCO

Sedemdesiate výročie prijatia prvého veľvyslanca ČSR v Bielom dome Polemika – „benešovci“ vs. národníari

Dušan D. KERNÝ

Matica slovenská zorganizovala veľkú medzinárodnú konferenciu, o ktorej sme už na stránkach SNN informovali – čo však ostalo úplne v úzadí? Je to, dá sa povedať, polemicky i vedecky revolučne prevratná štúdia. Výbušnosť sa skrýva pod zdánlivo jednoduchým názvom: Slovák Vladimír Ladislav Hurban pri vzniku Organizácie Spojených národov vo svetle Archívu štátneho departementu USA.

Teda štúdia obsahuje to, čo hovorí o tomto rodákovi archív Ministerstva zahraničných vecí Spojených štátov amerických. Skrýva sa v tom nesmierne zaujímavý, strhujúci príbeh vlastne o tom, ako na Slovensku nielen v publicistike, ale aj v historiografii zatajujeme významné osobnosti na celoštátnej i na regionálnej úrovni. Pretože v prípade „slovenského spolutvorcu Organizácie Spojených národov hodno s polutovaním konštatovať, že vo svojom rodnom meste i na Slovensku sa stretáva s absolútnym nezaujímavým – všade inde by tejto osobnosti, osadili pamätnú tabuľu, nazvali po nej ulicu alebo usporadúvali medzinárodné vedecké konferencie o jej celožitovnom diele. Šokujúce je, že o výnimočnej osobnosti Vladimíra L. Hurbana sa tu v Martine vlastne vôbec nič nevie“, konštatuje autor Ivan Kučma. Matičiar I. Kučma sa už pred rokmi podieľal napríklad na vydaní veľkej reprezentatívnej publikácie V pamäti národa o Matici slovenskej. Heslovite: V. L. Hurban v USA tlmil prehnany čechoslovakizmus E. Beneša a bol pri vzniku OSN – bol ústredným slovenským spoluzakladateľom OSN a signatárom dokumentov, osobitne Deklarácie Spojených národov.

■ SLOVENSKÝ PLUKOVNÍK

O jedinom žijúcom synovi Svetozára Hurbana Vajanského autor Ivan Kučma píše ako o „životopisne skoro neznámom veľikánovi“. Bol to

muž, ktorý v československých légiách v Rusku, teda v tej armáde, ktorá ešte nemala vlastný štát a pritom už ovládala obrovské priestory, kľúčové železničné spojenia a istý čas aj zlatý poklad ruského impéria, dosiahol najvyššiu hodnosť – plukovník. Podieľal sa na odsune čs. légii z Ruska cez USA, kde išlo o. i. o miliónové hodnoty vo vtedajších dolároch, sledoval politický vývoj v Rusku od boľševického prevratu. Robil odborné stanoviská pre T. G. Masaryka aj pri vyšetovaní amerického senátu o financovaní ruskej revolúcie americkými bankami cez Leva Trockého. Autor Ivan Kučma to sleduje precízne, takže čitateľ sa poľahky môže zhodnúť, resp. nemá argumenty polemizovať či nedôverovať s jeho záverom, že V. L. Hurban sa „fakticky stal zakladateľom slovenskej obdoby kremlinológie“.

■ SILA MARTINSKOSTI

Autor Ivan Kučma vyzdvihuje pojem, ktorý dnes akoby upadol do úzadia – martinskosť. Teda čo mnohé dosiahol vďaka svojej martinskosti V. L. Hurban? V podstate nič menej a nič viac, len to, že „ako pracovník čs. zahraničnej služby je porovnateľný iba s iným významným Slovákom – Dr. Vladimírom Clementisom, no dá sa povedať, že objemom a kvalitou medzinárodnopolitických aktov prevyšuje V. L. Hurban dokonca aj V. Clementisa“. Toto všetko sa hovorí o mužovi, ktorý v roku 1942 podpísal Deklaráciu Spojených národov a bol mimo-

riadny a splnomocnený veľvyslanec v USA. V čase druhej svetovej vojny bol prvým veľvyslancom ČSR v Bielom dome – 28. júna 1943 –, teda dva roky pred rokom 1945, koncom vojny a pred vznikom v predvojnových hraniciach obnovenej ČSR.

■ PROBENEŠOVSKÝ PAPÁNEK

Štúdia opisuje aj intrigy, rozpory, konfrontácie medzi čs. exilom, najmä pokiaľ ide o Jána Papánka, ktorý „takmer devótno, podlízavo uznával autoritu svojho politického patróna E. Beneša ... pričom archív podáva J. Papánka ako subalterného úradníka“, zatiaľ čo V. L. Hurban fakticky uvádzal vedenie exilu (E. Beneša) k prezidentovi USA, kam predtým Beneš nemal prístup. Zároveň slovenský diplomat nekapituloval ani pred nemeckými nárokmi, aby Nemecká ríša prevzala vo Washingtone budovu niekdajšieho čs. veľvyslanca. Americkú podporu v tomto vysoko ocenil pri svojom prvom akreditačnom prijatí v Bielom dome.

Jedna z najpozoruhodnejších štúdií roka – štúdia I. Kučmu o V. L. Hurbani – o. i. spomína aj isté vytváranie predmostia pre americký postup na Teheránskej konferencii spojeneckých veľmocí USA, ZSSR a V. Británie, F. D. Roosevelta, J. V. Stalina a W. Churchilla v roku 1943.

Niekdajší spor z čias exilu sa totiž – nechtiac – vynoril teraz pri sedemdesiatom výročí prijatia veľvyslanca ČSR v Bielom dome. I. Kučma sa do-

stal do polemiky hneď s tromi publikáciami, ktoré o J. Papánkovi napísal alebo zostavil riaditeľ Historického ústavu SAV S. Michálek. Z Kučmou uvedeného vyplynulo, že S. Michálek o. i. „veľmi nevedecky podľahol materiálu občas falzifikujúceho osobu J. Papánka, v skutočnosti priemerného diplomata ... Micháľkovo podľahnutie neautentickému archívnemu materiálu prinieslo tiež stratu citu pre proporionalitu ... niektoré tvrdenia o Papánkovi sú v úplnom rozpore s realitou a hoci okolo J. Papánka medzitým vznikol na Slovensku kult, archívy štátneho departementu USA sa o ňom vyjadrujú s nediplomatickou bezohľadnosťou ... Micháľkova interpretácia je skôr len vydarenou reklamnou akciou zahraničného donora a najmä prehrou vedeckých princípov...“, konštatuje o. i. I. Kučma.

Samozrejme som požiadal aj druhú stranu tohto, pre širokú verejnosť nečakané novo vzplanutého zápasu „benešovskej“ a „národnárskej línie“ o vyjadrenie: „Pán Kučma má právo na svoj názor, neviem však, kto to je a koľko času strávil v archívoch, ktoré hovoria o diplomatickej aktivite J. Papánka alebo V. Hurbana. Reagovať na jeho vyjadrenia nemienim. Jeho stať o Hurbani o vzniku OSN nepoznám. A skutočne nemám záujem nechať sa vtiahnuť do jeho „hier“. Nie je prvý ani posledný, kto proti mne alebo proti ústavu, ktorý viem, útočí, taký je hold život. S pozdravom Slavomír Michálek.“

■ POLEMIKA

Téma sa chceme venovať nadeľ – opätovne sme požiadali riaditeľa HÚ SAV. Ide nám o podstatu veci – ako to je s príbehom člena rodiny, ktorá tak výrazne vstúpila do našich dejín. Nejde len o to, čo cítime, keď počujeme meno Hurban, ale aj o to, čo je dejinná pravda, a v neposlednom rade, ako je to s jeho pamätníkom v Martine. Ale to posledné už je otázka pre tamojšie úrady.

Politickú aféru na českej politickej scéne prirovnali k telenovele Nečasovi spílila konár jeho Nagyová

Peter JÁNOŠÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Aféra českého premiéra a vedúcej jeho kancelárie Jany Nagyovej obletela svet. Petr Nečas vstúpil do histórie ako tragická postava. Usiloval sa celkom úspešne o očistu ODS, snažil sa odstrániť vplyv kmotrov, presadzoval reformy a bol „dříč“. Nečas nemal čas kradnúť. Bol to pravdepodobne po dlhom čase ten najslušnejší predseda vlády. Také názory sa však vymykajú všeobecnému hladu po krvi.

Nemal veľa politických spojencov a opieral sa o zvláštnu postavu, ktorá vyvažovala jeho slabiny. O živočišnu blondínu Janu Nagyovú. On pôsobil introvertne a strnulo, ona bola krv a mlieko. Žena činu. Maximálne ho podporovala a bojovala za neho všetkými prostriedkami. Či ho utešovala iba pri stole alebo aj inde, je otázka úplne zbytočná. Jednoducho ju potreboval. A to sa mu vypomstilo.

■ BEZ ŠKRUPÚL'

Je jasné, že Jana Nagyová nebojovala za svojho Petra múdro a v súlade s potrebnou kultúrou vysokej štátnej funkcie. Žiadost' na Vojské obranné spravodajstvo o sledovanie Nečasovej ženy je škandálna a Nečasova politická zodpovednosť jasná. Ibaže rozsiahla razia Útvaru na odhaľovanie organizovaného zločinu (ÚOOZ) urobila všetkému koniec. V rámci dosiaľ najrozsiahlejšej policajnej razie proti desiatkam osôb urobili represívne zložky teatrálné manévry na Úrade vlády. Janu Nagyovú odviezli v noci v putách, vykonali u nej podrobnú domovú prehliadku a potom ju odviezli na druhý koniec republiky do ostravskej väznice. Orgány činné v trestnom konaní pôvodne sledovali najväčších pražských podnikateľov Hrdličku, Rettiga a Janouška a vlastne náhodou odhalili prečiny riaditeľky Nečasovej kancelárie. Je to napínava politická dráma s mnohými vláknami – zámerne kúpení rebelujúci poslanci, ktorí sa zriekli

poslaneckého mandátu, aby sa vláda nepotopila, vysokí predstavitelia obvinení z korupcie zo strany pochýbných obchodníkov a vojenské tajné služby tajne úkolované Janou Nagyovou.

AKTUÁLNE

■ TVRDÉ ÚDERY

Premiér Petr Nečas sebakriticky priznal svoju rolu v celej afére. Jeho demisia vzbudila reakcie na celom svete a venovali sa jej všetky popredné denníky a spravodajské servery. Ani tie najserióznejšie si neodpustili tvrdé rany. Britská BBC prirovnala dianie na českej politickej scéne k telenovele zmiešanej z niekoľkými satirickými seriálmi o politikoch.

„Nečas padol pre lásku k skorumpovanej vedúcej svojej kancelárie,“ domnieva sa nemecký denník Die Welt. „Znie to ako zápleтка politického thrilleru. Český premiér musí odstúpiť, pretože jeho milienka pravdepodobne podplácala poslancov, mala kontakty na mocných ‚kmtrov‘ a nechala sledovať Nečasu ženu,“ píše denník.

Manželia Nečasovi si našetrili 1,97 milióna českých korún. Dostane ich manželka a k tomu aj milión z predaja štvorizbového bytu. Ako predseda vlády mal Nečas aj s náhradami mesačný príjem vyše 169 000 českých korún. Teraz bude brať plat poslanca 55 900 korún hrubého a k tomu 39 300 korún ako náhra-

dy. Prievan v Nečasovom rozpočte okrem toho urobí aj pripravovaný rozvod. Len výživné na deti ho bude stáť 42 000 korún. Na odstupné nemá nárok, lebo neodchádza úplne, ale zostáva poslancom.

Jeho vláda sa po troch rokoch skončila. Prezident Miloš Zeman ho požiadal, aby vládu viedol do vymenovania nového premiéra.

■ OPATRNÝ PREZIDENT

„Chcem, aby vláda vykonávala bežnú činnosť, nie strategické rozhodnutia,“ povedal po prijatí demisie. Opozícia čakala ráznejšiu reakciu – Zeman svojim opatrným postojom sklamal sociálnych de-

mokratov, ktorí začali zbierať 120 poslaneckých hlasov potrebných na rozpustenie dolnej snemovne parlamentu. Prezident Zeman začal rokovania s lídrami parlamentných strán, predčasné voľby odmietol, pretože by boli finančne veľmi náročné.

Pokiaľ ide o zostavenie novej vlády, vládne strany chcú zachovať súčasnú koalíciu až do budúročných parlamentných volieb. Chcú teda pokračovať v ďalšej spolupráci Občianskej demokratickej strany (ODS), TOP 09 a LIDEM. Na post nového premiéra bolo od začiatku viac kandidátov. Napokon sa vládna ODS dohodla na predsedníčke Poslaneckej snemovne Parlamentu ČR Miroslave Němcovej. Nie je to rozhodnutie nijako jednoduché. Predovšetkým ide o to, či s ňou bude spokojný prezident Zeman, ktorý ženy v politike neobľubuje – neboli ani kedysi v jeho vládnom kabinete. Ak by ju aj schválil, problémom bude obsadiť jej pôvodnú funkciu predsedníčky Poslaneckej snemovne tak, aby si v tajných voľbách ODS so svojimi spojencami udržala v snemovni väčšinu. Pred českou politikou sa tak otvára množstvo otázok.

Extrémne výkyvy počasia s búrkami prinášajú lokálne povodne

Minulosť varuje pred ďalšími katastrofami

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: internet

Letné počasie so sebou prináša zvýšené riziko výskytu celého radu extrémnych poveternostných javov, od horúčav až po silné búrky, často sprevádzané intenzívnym dažďom, víchricami, bleskami alebo dokonca aj krúpami či tornádami. Nie sú to však len letné búrky, ktorých lokálne, ale o to intenzívnejšie zrážky môžu viesť k rozvodneniu miestnych riek, a teda k vzniku lokálnych povodní.

V minulom storočí sa po celej Európe vykonali úpravy krajiny pre racionálnejšie využívanie poľnohospodárskej pôdy, ktoré porušili dovtedy zdravú štruktúru rybníkov, potokov, polí, lúk a pastvín a ako sa každým rokom viac a viac ukazuje, tento obrovský zásah do štruktúry krajiny sa nám stal osudným. Mikroklima a malé vodné cykly celých krajinných úsekov sú porušené. Aj v záujme

protipovodňovej prevencie by sme tieto vtedajšie zásahy do krajiny mali čo najskôr začať znovu napravovať.

V teplejšej časti roka sa u nás pomerne pravidelne vyskytujú poveternostné situácie cyklónálneho charakteru, keď v priebehu pár dní spadne na pomerne veľkom území niekoľkonásobne viac vody na štvorcový meter ako za normálnych okolností za celý mesiac. Vznikajú tak regionálne rozsiahlejšie povodne, ktoré spolu s lokálnymi prívalovými a búrkovými lejakmi spôsobenými povodňami

predstavujú zrejme najväčší prírodný hazard spojený s extrémnosťou letných zrážok.

JAROVNICKÉ MEMENTO

Jedným z najlepších príkladov takejto povodne na Slovensku bola situácia z 20. júla 1998, keď horné povodie Malej Svinky v priestore pohoria Bachureň zasiahla mimoriadne intenzívna prietrž mračen. V priebehu necelých hodiny tu spadlo až 100 milimetrov vody, čo vyvolalo prívalovú vlnu vysokú až štyri metre. Najtragickjšie bola postihnutá obec Jarovnice, kde vodný živel so sebou strhol a usmrtil až päťdesiat ľudí.

Príkladom sú i povodne v strednej Európe z júla 1997 a augusta 2002. Z predchádzajúcej histórie je známy aj príklad mimoriadnych veľkopriestorových zrážok a povodne na severovýchodnom Slovensku na konci júna v roku 1958. Podobná, ale priestorovo podstatne menej rozsiahla bola povodeň na severnej strane Tatier na konci júla 2008, keď na niektorých miestach spadlo za dva dni takmer 200 milimetrov vody. V podmienkach Slovenska začínajú mať negatívny dosah už denné úhrny zrážok, ktoré dosahujú viac ako 50 milimetrov, pričom pomerne často je príčinou povodní až séria takýchto dní, ktorých počet môže dosiahnuť dva

až tri, prípadne i viac. Niekedy sa takáto séria môže v krátkom čase aj zopakovať. Takéto zrážky a následné povodne sa na Slovensku vyskytli v októbri 1974.

HROZIVÉ PRIETRŽE

Dosiaľ najvyšší denný úhrn zrážok, ktorý bol kedy na Slovensku zaznamenaný, bol výsledkom lokálnej prietrže mračen 12. júla 1957 v lokalite Salka (severne od Štúrova), kde za šesťdesiatpäť minút spadlo neuveriteľných 228,5 milimetra vody. Dramatické následky mala aj intenzívna búrka z 3. júna 1951 v Trnave, kde v priebehu necelých dvoch hodín napršala celá tretina ročného úhrnu, teda 162,8 milimetra vody. Pozoruhodné búrky sa vyskytli aj na západnom Slovensku v júli 1999, keď napríklad v širšom okolí Bratislavy a Pezinka spadlo v priebehu jediného dňa vyše 150 milimetrov vody. Za mimoriadne extrém možno považovať aj situáciu z 29. júna 1958, ktorá viedla ku katastrofálnej povodni v Tatrách. Extrémne zrážky spôsobila pomaly sa pohybujúca, takmer stacionárna tlaková níž premiestňujúca sa na severovýchod, ktorá v kombinácii s horským charakterom územia zapríčinila, že priebehu dvoch dní (28. – 29. júna) napršalo v Západných a vo Vysokých Tatrách z intenzívnych lejakov viac ako 200 milimetrov vody (na 36 zrážkomerných staniách sme zaznamenali denný úhrn vyšší ako 100 milimetrov). Následná povodeň spôsobila mnohomiliónové škody a z hydrologického hľadiska mala svoj význam v tom, že v tatranskej oblasti najvyššie prietoky dosiahli, a dokonca aj o niečo prekročili známe hodnoty tzv. storočnej vody.

Kam táto klimatická situácia dospeje, ukáže čas. Isté je však už teraz to, že sa máme čoho obávať...

SEBAOBRAŇA

Neuveriteľné, no skutočné! Čo všetko sa dá skrývať za takzvanú obhajobu ľudských práv?! Aktivista pre ľudské práva obvinil z rozširovania detského porna, zo sexuálneho zneužívania a z kupliarstva. Prešovský okresný súd vyniesol rozsudok nad Miroslavom Lackom, ktorý počas posledných rokov sexuálne zneužíval malých chlapcov. V obžalobe bolo uvedených až jedenásť skutkov týkajúcich sa siedmich trestných činov. Súd ho uznal vinným zo sexuálneho zneužívania maloletých a mladistvých, z ohrozovania mravnej výchovy mládeže, kupliarstva, výroby, rozširovania a prechovávanie detskej pornografie.

Aj toto je tu možné

Skutky sa diali od leta 2009 do decembra 2012. Rozsudok je právoplatný a nemožno sa proti nemu odvolať. Predseda senátu uviedol, že navrhnutý trest považoval senát za primeraný. Obžalovaný od zaistenia v decembri 2012 spolupracoval s vyšetrovateľom, v celom rozsahu sa priznal k spáchaniu skutkov, ktoré mu prokuratúra kládla za vinu. Svoje počínanie odôvodňoval svojou sexuálnou orientáciou a závislosťou od internetu. Fotografie a videá mu chlapci posielali elektronickou poštou. Trest v dolnej hranici si vyslúžil za spoluprácu s vyšetrovateľom a že sa ku všetkému priznal. Miroslav Lacko, známy aktivista a zástupca Európskej siete proti rasizmu (ENAR), si odsedí vo väzení sedem rokov a šesť mesiacov, pravda, ak ho medzitým nepustia „za dobré správanie“.

Podľa obžaloby sa Lacko kontaktoval s najmenej siedmimi maloletými a mladistvými chlapcami najmä prostredníctvom známeho internetového serveru, s niektorými z nich došlo aj k sexuálnym praktikám. Od maloletých chlapcov žiadal cez internet fotografie ich nahého tela, sľuboval im za to darčeky ako mobil, luxusné oblečenie, voňavky aj peniaze. Zároveň im posielal i svoje fotografie obnaženého tela. Osobný kontakt s jedným z chlapcov chcel sprostredkovať tak, že zneužil svoje aktivity v ENAR a dohodol si v jeho škole prednášku. Riaditeľka školy v okrese Michalovce však bola celý čas pri ňom a bližší kontakt so žiakom vtedy nebol možný. Lacko neskôr sprostredkoval sexuálny styk s mladistvými aj iným osobám za finančnú odplatu!

Miroslav Lacko sa v minulosti aj politicky angažoval. Na jeseň minulého roka bol aktívny tiež v prípadoch nedobrovoľných adopcií rómskych detí v Anglicku, kde spolu s ďalšími rómskymi aktivistami z ENAR monitorovali počty rodín zo Slovenska, ktorým hrozilo odobratie detí. Bol tiež organizátorom futbalových turnajov v školách s početnou rómskou komunitou v okolí Prešova.

Antirasista a pedofil, to je zvláštna kombinácia. Vyššie uvedené ilustruje, že aj medzi tými, čo obviňujú väčšinovú spoločnosť z náznavov rasizmu, sa nájdu čierne duše...

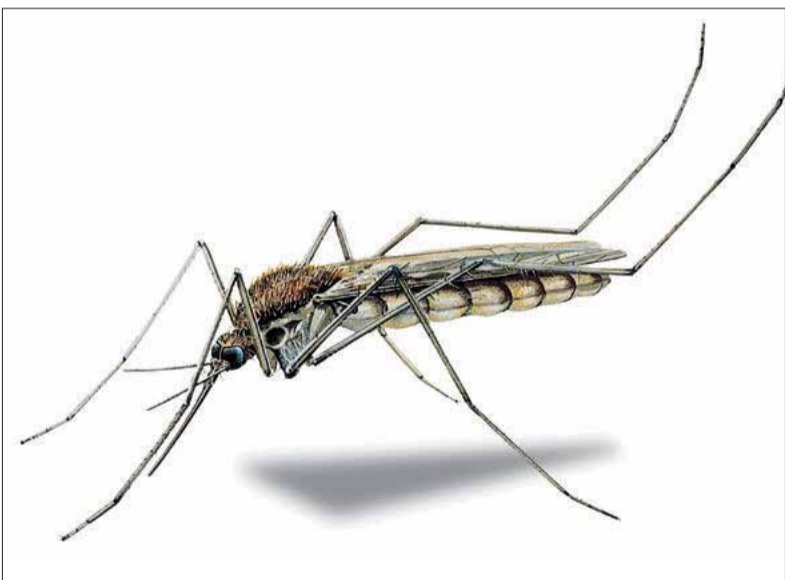
Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Po povodniach nám otravujú život roje premnožených komárov

Bodavý hmyz kazí náladu aj zdravie

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Foto: internet – zdroj: dddactiv.sk

Podľa Úradu verejného zdravotníctva (ÚVZ) zvýšený výskyt komárov býva zaznamenaný zvyčajne dva až tri týždne po opadnutí vysokej hladiny vody. Vývoj situácie vopred ťažko odhadnúť, závisí od klimatického vývoja, ale aj od vykonávaných opatrení po povodniach, dodala hovorkyňa ÚVZ Lenka Skalická. Vajička niektorých kalamitných druhov si zachovávajú vitalitu aj desať a viac rokov. Takže mohli prežiť i v oblastiach, kde sa voda nedostala aj niekoľko rokov. V zaplavených územiach sa po opadnutí vody vytvárajú rôzne jamy, otepľuje sa, zvyšuje sa teplota vody a z týchto vajičiek sa začnú liahnúť larvy komárov.

Poznáme vyše dvetisíc druhov komárov. Viac ako šesťdesiat druhov sa vyskytuje aj u nás, z nich desať zapríčiňuje zdravotné problémy. V našich podmienkach komáre, tzv. lesné komáre, z rodu Aedes. V záhradkárskych osadách a pri rodinných domoch počas celého leta vznikajú lokálne komárie kalamity spôsobené komárom piskľavým – Culex pipiens. Zo zdravotného hľadiska je významný výskyt komárov z rodu Anopheles, ktoré sa u nás bežne vyskytujú. Za kalamitu považujeme taký výskyt, keď možno zaznamenať niekoľko desiatok až

stoviek útokov na jednu osobu počas jednej minúty.

NEZNESITELNÉ NÁLETY

Zo zdravotného hľadiska ide o mikroporanenia a inokuláciu, teda vpravenie výlučkov slinných žliaz do ľudského tela. Samostatné bodnutie (pichnutie, poštipanie) vyvolá lokálnu imunitnú reakciu, ktorú vnímame ako bolesť, pálenie, svrbenie, sčervenanie a opuch. Veľké množstvo bodnutí vyvolá nervozitu, zníženie sústredenosti, nepozornosť, nespavosť, podráždenosť a pod. Následkom je zvýšené riziko pracovných

úrazov pri lesných a poľnohospodárskych prácach a dopravných úrazov. Už pri slabšej kalamite sú komáre neznesiteľné. Normálna imunitná

SPOTREBITEĽ

reakcia sa môže u niektorých osôb zmeniť na alergickú.

Komáre majú mimoriadny význam z pohľadu rizika prenosných ochorení. Uplatňujú sa ako prenášače infekcie. Do tejto skupiny infekcií patria ľahko prebiehajúce horúčkavité ochorenia, ktoré sa vyskytujú aj v našich podmienkach. Malária a žltá zimnica sa u nás v súčasnosti nevyskytujú.

Starostovia obcí pozdĺž rieky Moravy už nemajú obavy z povodní, ale skôr zo situácie, ktorá nastane po prudkom oteplení. Vysychajúce plytké jazierka, ktoré vytvorila podzemná voda pod tlakom vysokej hladiny Moravy, sú reálnym semeniskom na liahnutie a následnú inváziu komárov.

VOLANIE O POMOC

Vo Vysokej pri Morave, kde hladina rieky kulminovala na historicky najvyššej úrovni, už bijú na poplach. „Oslovili sme predsedu Bratislavského samosprávneho kraja Pavla Freša, aby v mene kalamitou ohrozených obcí rokoval s ministerstvom životného prostredia o zabezpečení postrekov,“ povedal starosta

obce Dušan Dvoran. Odhaduje, že postrek len v obci a jej okolí môže stáť vyše tridsaťtisíc eur, na čo samospráva z vlastných zdrojov nemá. „Včasný a plošný postrek by mohol náklady znížiť na polovicu. Treba sa však trafiť do správneho času. V roku 2009 dosiahli postrekové náklady na desať obcí postihnutých kalamitou komárov tridsaťtisíc eur,“ dodal Dušan Dvoran.

Starosta Záhorskej Vsi Boris Šimkovič potvrdil, že predseda BSK Pavol Frešo má mandát starostov obcí ohrozených kalamitou komárov na rokovanie o postrekoch s ministerstvom životného prostredia. „Komáre už útočia. Očakávame rýchle riešenie, nie diskusie úradníkov s ekológmi. Každá zmeškaná hodina je tu pri invázii komárov doslova utrpením pre všetkých občanov, a predovšetkým pre deti,“ zdôraznil Boris Šimkovič.

Podľa predsedu BSK Pavla Freša mala vláda SR na svojom zasadaní predložiť materiál k postrekom. „Bratislavská župa môže s postrekmi proti komárom začať hneď, ak bude treba. Pravidelne komunikujeme so starostami aj s okresným úradom životného prostredia. Na postreky máme vyčlenené peniaze i v rozpočte BSK,“ povedal Pavol Frešo.

Preventívnymi opatreniami v obciach, prevažne s lokálnymi účinkami, môže byť aj likvidácia plytkých stojatých vôd, v ktorých je možný výskyt vajičiek komárov, ďalej pravidelné kosenie trávnych porastov v blízkosti obydli či vyprázdňovanie nádob na polievanie záhrad. Domy ochranná sieťka na oknách, ktorých ochrannú funkciu ešte zvyšuje ošetrenie rámov a sietí insekticídmi určenými na tento cieľ. Ľudia sa môžu chrániť oblečením a natierať sa repelentnými prípravkami. K dispozícii sú aj éterické látky vo vonných lampách či rôzne elektrické prístroje s vyparovaním proti hmyzu a lapače hmyzu. Isté je, že ak komáre zaútočia, nikoho to tešiť nebude.

NA MARGO

Vyznieva zvláštne, keď predstavitelia cirkvi konštatujú, že za veľký úspech vo vzájomných vzťahoch považujú dosiahnutie priateľstva. Takýto stav sa stal skutočnosťou medzi rímskokatolíckou a pravoslávnu cirkvou po takmer dvoch tisícročiach ustavičného napätia. Keď sa Rímska ríša rozdelila a na východe vznikla Byzantská, súperenie medzi panovníkmi sa prejavilo aj v cirkvi.

Dôsledky blahobyti

Biskupi východnej časti ríše odmietali uznať primát rímskeho biskupa, a tak od roku 1054 pokračovali v dovtedajšej tradícii patriarchátov. Nevraživosť sa však prehĺbovala a po dobytí Konštantinopolu Turkami dokonca vznikol bonmot: Radšej turecký turban než pápežská tiara. V súvislosti s misiou solúnskych bratov je zaujímavé, že pravoslávna cirkev prehládala skutočnosť, že prvého biskupa našich predkov sv. Metoda vysvätil rímsky pápež. Aj napriek tomu sa hlási k jeho odkazu.

Pravoslávna cirkev sa v bývalom Česko-Slovensku dostala do zvláštneho postavenia po roku 1950, keď jej moskovský patriarcha udelil samostatnosť. Komunistická moc v tom čase zrušila gréckokatolícku cirkev a tvrdo prenasledovala predstaviteľov gréckokatolíckej a rímskokatolíckej cirkvi. Vo verejnosti to vyvolávalo množstvo otázok a aj isté nepriateľstvo voči pravoslávii. Rastislav, arcibiskup prešovský a Slovenska, však na toto obdobie hľadí ináč. „Áno, komunistická moc vyvolala zdanie ako keby pravoslávna cirkev bola ušetrná. Ale v samotnom moskovskom patriarcháte komunistické prenasledovanie prinieslo státisíce zabíjaných veriacich a kňazov. To, čo bolo u nás, sa vôbec nedá porovnať s tým, čo si vytrpela pravoslávna cirkev v Rusku,“ povedal a zdôraznil: „Komunisti sa iba tvárili, že pomáhajú pravoslávnej cirkvi, no oni nikdy cirkvi nepomáhali. Oni ju len využívali alebo zneužívali na maskovanie svojich cieľov. Predovšetkým vytvorili nepriateľstvo medzi kresťanskými cirkvami.“

Zdá sa, že tento trend pokračuje aj v súčasnosti. Známa je kauza bývalého biskupa Bezáka v rímskokatolíckej cirkvi a takmer rovnaká sa vyskytla aj v pravoslávnej. Posvätná synoda v apríli tohto roku riešila situáciu v cirkvi po odstúpení Kryštofa, arcibiskupa pražského a metropolitu pravoslávnej cirkvi v českých krajinách a na Slovensku. V prijatom vyhlásení okrem iného konštatovala, že bol vyvíjaný nátlak na Posvätnú synodu spojený so zastráňaním zo skupiny osôb, usilujúcich sa za každú cenu presadiť návrat bývalého metropolitu. Obidve kauzy poškodzujú cirkev a vyznačujú sa rovnakým scenárom.

Vladyka Rastislav vidí problém súčasnej doby v blahobyti. Podľa jeho slov človek, keď sa má dobre, zabúda na Boha. Dnes už ľudia nie sú schopní prejavovať spolupatričnosť a vzájomnú pomoc, iba ak počas prírodných katastrof. Ktovie, či by prebudené kresťanské svedomie nebolo riešením na všetkých našich trápeniach.

Eva ZELENAYOVÁ

Pravoslávna cirkev sa hlási k odkazu svätých Cyrila a Metoda
Sú minulosť, prítomnosť aj budúcnosť

Pravoslávni veriaci si pamiatku sv. Cyrila a Metoda pripomínajú každoročne 24. mája. Tohto roku slávil jubileum za účasti konštantínopolského patriarchu Bartolomeja I. Napriek tomu, že sa k pravoslávnej cirkvi na Slovensku hlási len necelé percento obyvateľstva, zachováva dedičstvo sv. Cyrila a Metoda veľmi živo. Viani v novembri bol vysvätený nový arcibiskup prešovský a Slovenska, Jeho Vysokopreosvietenosť vladyka kyr Rastislav Gont. Má 35 rokov a za sebou službu v Detskom domove sv. Nikolaja v Medzilaborciach.

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

• **Takmer desať storočí sa od seba vzdialovali západná a východná katolícka cirkev, aby sa v roku 1054 v Carihrade rozišli na ďalších desať storočí. Až koncom 60. rokov minulého storočia sa začal viesť dialóg medzi Východom a Západom prostredníctvom medzinárodných vedeckých konferencií, ktoré sa uskutočňovali každé dva roky striedavo v Ríme a v Moskve. Tohto roku sa výnimočne konala v Bratislave. Podľa prezidenta Pápežského výboru pre historické vedy v Ríme Bernarda Arduro OPræm najvýznamnejším úspechom dialógu je nadviazanie priateľstva. Čo teda rozdeľuje obe cirkvi?**

Nebudem zachádzať do podrobného opisu rozdielov medzi východnou a západnou časťou kresťanskej cirkvi, ale myslím si, že i samotný rozkol bol vyvolaný najmä rozdielom v myslení, mentalite východného a západného sveta. Zvykne sa hovoriť, že západné myslenie je analytické, východné syntetické. Azda aj preto je také dôležité nadviazanie priateľstva, vzájomné stretávanie, spoznávanie a komunikácia, pretože z histórie je známe, že väčšina konfliktov a nedorozumení vznikala z nepoznania toho druhého.

• **Kam zaraďujete Slovákov?**

Slováci spolu s Čechmi, s Poliakmi, so Slovincami a s Chorvátmi patria do skupiny západných Slovanov a do sféry západného kresťanstva. Ja sám nie som pôvodom Slovak, aj keď som sa narodil na Slovensku a vzdelanie som dostal v slovenských školách. Mój materinský jazyk je rusínsky. Narodil som sa na samom okraji Slovenska blízko poľsko-ukrajinských hraníc, kde sa už začína východný svet. Slovensko a Slovákov vnímam ako národ so západnou mentalitou. Západným zmýšľaním sú však na Slovensku veľmi poznačení aj pravoslávni kresťania, a to vidno aj v rámci tzv. pravoslávneho sveta.

• **Aký je teda ten pravoslávny svet? V čom sa odlišuje od rímskokatolíckeho?**

Každá miestna pravoslávna cirkev má svoju identitu, vlastný svojráz. Čo sa týka štruktúry cirkvi, tak veľmi zjednodušene povedané, západná cirkev je čosi ako monarchia na čele s pápežom a pravoslávna čosi ako demokracia, v ktorej miestne cirkvi majú relatívne veľkú samostatnosť. Na ich čele stojí patriarcha, metropolita alebo arcibiskup. Tieto tituly vznikli v priebehu dejín. V rámci patriarchátov v súčasnosti prvenstvo cti a lásky má Jeho Všemohúcnosť ekumenický patriarcha Bartolomej I., arcibiskup Konštantinopola – Nového Ríma.

• **Teda hlava cirkvi, ako rímskokatolícky pápež?**

Áno, z pohľadu príslušníka rímskokatolíckej cirkvi. Ale aj keď ste ho nazvali pravoslávny pápežom, na základe osobnej skúsenosti musím skonštatovať, že napriek svojmu vysokému postaveniu si zachováva nezvyčajnú prostotu a skromnosť.

• **Východná cirkev neuznáva primát rímskeho biskupa, ktorý podľa evanjelistu Matúša ustanovil sám Ježiš. Prečo?**

To je ten najväčší rozdiel v myslení a živote pravoslávnych a západných kresťanov. To, čo na Západe v evanjeliách považujú za ustanovenie primátu, my na Východe považujeme za Kristovu pochvalu Petrovej viery. Ak by sa aj na základe toho dalo hovoriť o primáte, tak tento primát bol osobný. Nikde v Písme sa nehovorí, že by sa tento primát mal alebo dal prenášať na nejakých nástupcov sv. Petra. Bol v zbere apoštolov najstarší, preto požíval prirodzenú úctu, mal prvenstvo. Ak by sa mal tento primát prenášať na jeho nasledovníkov, tak potom by si ho mal nárokovať predovšetkým jeruzalemský alebo antiochijský patriarcha, ktorých biskupské katedry ustanovil sv. Peter ešte pred tou rímskou. Alexandrijský patriarcha, ktorý sa v nástupníctve odvoláva na Petrovho žiaka sv. evanjelistu Marka, sa dokonca aj tituluje ako patriarcha a pápež celej Afriky. Pravoslávna cirkev si sv. Petra váži rovnako ako západná, ale nikdy neuznávala a neuzná nároky rímskeho biskupa nazývať sa Petrovým nástupcom. Primát nemôže poskytovať rímskemu pápežovi právo stavať sa do pozície hlavy cirkvi. Cirkev hlavu má a tou je sám Ježiš.

• **Nie je mojou ambíciou vyriešiť to, čo delí obe cirkvi celé storočia. Čo však naznačuje dialóg medzi oboma cirkvami?**

Sledujeme určité zmierňovanie v rétorike západných kresťanov, biskupov, dokonca samotného pápeža. Z hľadiska pravoslávnej cirkvi vnímame veľmi pozitívne túto zmenu na Západe.

• **Slovensko bolo hostiteľskou krajinou medzinárodnej vedeckej konferencie aj preto, že sa uskutočnila v roku 1 150. výročia príchodu solúnskych bratov na Veľkú Moravu. Pravoslávna cirkev sa považuje za dedičku cyrilo-metodskej tradície. Ako sa však vyrovnáva so skutočnosťou, že prvý slovenský biskup Metod bol vysvätený pápežom v Ríme?**

Veľmi ľahko. V tej dobe cirkev ešte nebola rozdelená. Slovo ortodoxný – pravoslávny a katolícky – spájalo rovnako Východ i Západ. Po rozkole sa však katolíci na Západe začali označovať ako rímskokatolíci, a tým vlastne akoby dávali najavo, že sa od katolicity, teda všeobecnosti, istým spôsobom odchyľili. Je to tak trochu nezmysel. Lebo ak je niekto katolícky – všeobecný, nemôže byť zároveň aj rímsky. To sa vylučuje. Najnovší katechizmus západnej cirkvi je už podľa názvu katechizmom nie rímskokatolícky, ale katolícky. To je významný posun.

• **V čom je význam cyrilo-metodskej tradície pre pravoslávnu cirkev?**

Sv. Cyril a Metod sú naša minulosť, prítomnosť a verím, že aj budúcnosť. Predstavujú základ, z ktorého žijeme a čerpáme dodnes. Pravoslávna cirkev nemusí cyrilo-metodskú tradíciu znovu objavovať alebo týchto svätých rehabilitovať. My po dnešný deň stále používa-

me bohoslužobný jazyk a zachovávame tradície, ktoré nám títo svätci priniesli.

• **Dodnes sa koná pravoslávna liturgia v staroslovenskom jazyku?**

V mierne zmenenom, pretože tisíc rokov je veľmi dlhá doba a aj bohoslužobný jazyk sa vyvíja. Podľa doterajších poznatkov základom pre staroslovenský bohoslužobný jazyk bolo nárečie z okolia Solúna. Ale niektorí vedci tvrdia, že to nebol jazyk ulice, vulgárny, ľudový. Na základe gréckeho jazyka bol slovenský jazyk zušľachtený a povznesený na úroveň kultúrneho jazyka porovnateľného s gréčtinou.

• **Západná cirkev prešla od latinčiny na používanie národných jazykov v liturgii. Napokon to bol aj jeden z cieľov misie solúnskych bratov. Kedy teda ustrnul jazyk v pravoslávnej liturgii?**

To je komplikovaná záležitosť. Aj v našej cirkvi sa ozývajú hlasy po prekladoch a my ich robíme. Len ojedinele sa však objavujú žiadosti o používanie slovenčiny na bohoslužbách. Zrejme to vyplýva z odlišného myslenia na Východe a Západe. Západný človek chce všetkému rozumieť, chce prenikať do podstaty veci. Východný človek je skôr mystický založený, potrebuje mať stále niečo, čo ešte nepozná, čo by mohol objavovať, a v tomto zmysle je súčasný liturgický jazyk veľmi podnetný. Problémom je, že každá generácia musí znova a znova čím ďalej tým ťažšie túto tradíciu objavovať. Toto bohatstvo, ktoré nám naši predkovia zanechali, pomerne namáhavo prijímať a absorbovať. Stretol som sa s názorom, že je to mŕtvý jazyk. Nechápem, ako môže byť mŕtvý jazyk, ktorý sa denne denne používa pri bohoslužbách...

• **Ibaže panovník Rastislav chcel, aby ľud rozumel bohoslužobnému jazyku...**

Tu sa stretávajú dva pohľady. Najvhodnejšie by bolo zachovať medzi nimi rovnováhu. To znamená, aby sa na úkor zrozumiteľnosti nevytrácala tajomnosť, a na úkor tajomnosti zrozumiteľnosť.

• **Staroslovenský jazyk používajú ako liturgický jazyk vo všetkých patriarchátoch?**

Starobylé patriarcháty, to znamená carihradský, alexandrijský, antiochijský a jeruzalemský, používajú starú gréčtinu, rovnako ako grécka a cyperská pravoslávna cirkev. Ostatné cirkvi – ruská, srbská, bulharská, poľská a naša – používajú cirkevnú slovančinu. Medzi starobylé bohoslužobné jazyky patrí i gruzinčina, arabčina či rumunčina. Ďalšie miestne pravoslávne cirkvi – najmä tie novozaložené – už používajú ako bohoslužobný jazyk ten súčasný, hovorový.

• **Aký je rozdiel medzi staroslovenčinou a cirkevnou slovančinou?**

Jazykovedci rozlišujú staroslovenčinu, teda jazyk, ktorým sa hovorilo v dobe sv. Cyrila a Metoda, a cirkevnú slovančinu, ktorá sa používa od 11. storočia až po súčasnosť. Je to naozaj prekrásny jazyk s bohatou slovnou zásobou, ale už to nie je hovorový jazyk žiadneho národa. V rámci pravoslávneho slovenského sveta donedávna slúžil ako esperanto.

• **Pravoslávna cirkev sa organizuje podľa štátnych území a národov. K starobylým patriarchátom časom pribudli nové. Aký bol historický vývoj pravoslávnej cirkvi na našom území?**

Po páde Carihradu v roku 1453

začali vznikať nové patriarcháty. Zo slovenských národov prvým sa stal ruský. Nasledovali srbský, bulharský, rumunský... Pravoslávna cirkev sa po vyhnaní žiakov sv. Cyrila a Metoda na svojom území udržala len pri východných hraniciach, západ sa stal rímskokatolícky. Jurisdikčne sme istý čas patrili k Mukačevu, teda ku kyjevskej metropólii, potom k Srbsku a po roku 1950 prišla zo strany ruskej pravoslávnej cirkvi autokefalia – samostatnosť. Prítom naši predkovia na Veľkej Morave ako prví spomedzi slovenských národov prijali kresťanstvo. Z historického hľadiska by preto naša miestna cirkev mala byť považovaná za matku všetkých slovenských pravoslávnych cirkvi.

• **Získali ste samostatnosť, ale stále ste v spojení s českou pravoslávnu cirkvou?**

Tým, že samostatnosť nám udelila ruská pravoslávna cirkev, vznikol vnútorný problém. Pretože carihradský patriarcha si stojí za tým, že udeľovať autokefaliu môže len on ako ekumenický patriarcha. Takže tento krok ruskej cirkvi nevyvolal u neho príliš veľké pochopenie a samostatnosť nám potvrdil až v roku 1998. Keďže pravoslávna cirkev na Slovensku má len dve diecézy, česká strana takisto dve a podmienkou na udelenie samostatnosti sú aspoň štyri diecézy, z tohto dôvodu sme si aj napriek rozdeleniu štátu zachovali cirkevnú jednotu. Ale treba poznamenať, že obe časti našej cirkvi v rámci dvoch samostatných štátov fungujú pomerne nezávisle.

• **Pravoslávna cirkev zaujíma kladné stanovisko k Jánovi Husovi a jeho učenie považuje za zhodné s učením pravoslávnej cirkvi. Ako teda prijala pravoslávna cirkev vznik samostatnej Slovenskej republiky?**

Kladné stanovisko k Husovi zaujíma najmä česká časť našej cirkvi a vníma ho ako dejinnú snahu svojho národa o návrat k autentickému kresťanstvu. Na Slovensku sme napriek mnohým ťažkostiam nikdy od ortodoxie – pravoslávia – neodpadli. Čo sa týka vzniku samostatného Slovenska, vyjadrim svoj osobný názor. Považujeme to za veľké požehnanie. Jestvuje veľký rozdiel v mentalite, spôsobe života i hodnotách, ktoré český a slovenský národ vyznávajú. Myslím si preto, že to bolo veľmi vhodné a dobré rozhodnutie a teraz už len nech Boh požehná, aby Slovensko smerovalo k stabilite a prosperite.

• **Ako hodnotí pravoslávna cirkev cyrilo-metodskú misiu?**

Bez prehánania jej pripisuje svetový význam. Pretože to, čo spravili títo dvaja sv. bratia pre našich predkov, sa dovtedy nepodarilo nikomu. Ani jeden misionár dovtedy nedokázal pozdvihnúť nejaký európsky národ na úroveň klasickej civilizácie – židovskej, gréckej alebo rímskej. Totižto solúnski bratia nepriniesli len pismo a preklad bohoslužobných kníh, oni priviedli so sebou vzdelancov, architektov, poľnohospodárov, jednoducho výkvet byzantskej učenosti. A na Veľkej Morave zakladali nielen chrámy, ale aj školy, nemocnice, sirotince, pomáhali všetkým, ktorí to potrebovali. Robili to, čo je hlavné poslanie cirkvi, a širili kultúru a civilizáciu.

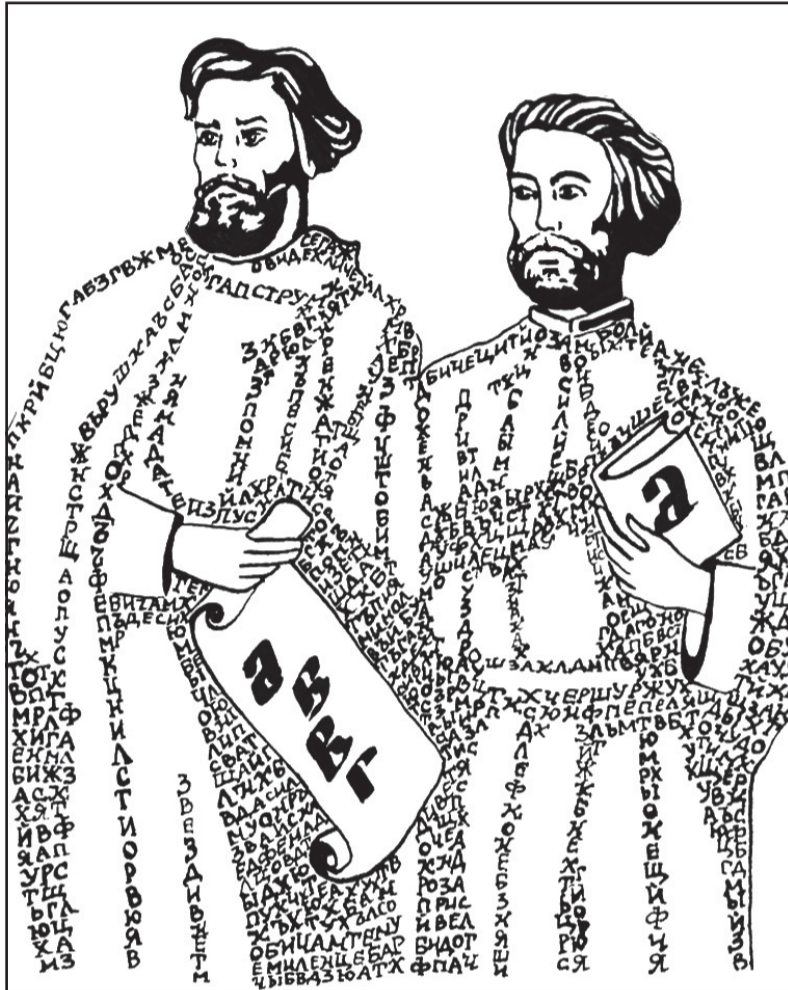
• **Aké podujatia pripravila pravoslávna cirkev v roku cyrilo-metodského jubilea?**

Tak ako všetky ostatné sesterské cirkvi organizujeme množstvo konferencií, výstav a koncertov s cyrilo-metodskou tematikou. Najvýznamnejšou udalosťou v rámci tohto jubilejného roka sa pre pravoslávnu cirkev na Slovensku stala návšteva ekumenického patriarchu Bartolomeja I., arcibiskupa Konštantinopola – Nového Ríma, ktorý je priamym nástupcom sv. patriarchu Fócia. Toho patriarchu, ktorý v súčasnosti s byzantským cisárom Michalom III. vyslal sv. bratom na Veľkú Moravu. Počas trojdňovej návštevy patriarcha opakovane vyjadril veľkú radosť z toho, že dielo, ktoré sv. Cyril a Metod vykonali, nezahynulo, a tradícia, ktorú priniesli na naše územie, sa napriek mnohým ťažkostiam a prenasledovaniám v priebehu dejín zachovala.

Je český jazyk odnožou nášho slovenského jazyka? Slovenčina existovala už v 9. storočí

Milan S. ĎURICA - Ilustrácia: archív

Jeden zo zakladateľov novodobého českého literárneho jazyka, filológ Josef Jungmann vyslovil svoje presvedčenie, ktoré naplno zdieľam, že totiž „Český jazyk jest odnože Slovenského neb Slovákého (nad Dunajem), od něhož se za starodávna až skoro do 14. století málo lišil, pro kterouž příčinu Slovákům, ano jazyk svůj méně než Čechové proměnili, nejstarší české spisy dobře srozumitelné a jako domácí jsou“, (Historie literatury české. Praha 1825, s. 4). A kto teraz pozorne sleduje Staročeský slovník, ktorý vydal a digitálne sprístupnil Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky v Prahe (21 zošitov, 1 128 strán), nájde tam nespočetné dôkazy na vedecké podopretie tejto Jungmannovej tézy.

Ako samozrejmosť používali v tomto zmysle výraz „slovenský jazyk“ aj jazykovedec Henrich Bartek, historik A. A. Baník a iní. V roku 1965 Eugen Paulíny vo svojom príspevku Nářečové členenie slovenčiny v 9. – 11. storočí konštatoval: „Je zaujímavé, že niektorými znakmi sa stará veľkomoravská oblasť odlišovala od českej oblasti a zhodovala sa so slovenskou.“ A v tom istom príspevku upresňuje: „... moravská slovenčina, teda nárečie jadra Veľkomoravskej ríše“. Napokon už i sám titul jeho príspevku svedčí o jeho vedeckom presvedčení, že v 9. storočí existovala slovenčina. Nářečové sa totiž môže členiť iba jestvujúci jazyk. (O počiatkoch slovenských dejín. Bratislava 1965, s. 254-255).

■ ZÁVERY SLAVISTOV

Dnes je všeobecne uznávaná skutočnosť, že deviate storočie bolo „l' époque où l'ancienne communauté des Slaves avait été depuis longtemps fragmentée au plan ethno-territorial et ethno-culturel. On était en présence de différents États et nations slaves, chacun d'eux ayant sa conscience nationale spécifique et sa langue particulière“ – epochou, počas ktorej starobylé spoločenstvo Slovanov bolo už dávno rozdrobené tak z hľadiska etnicko-územného, ako aj etnicko-kultúrneho. Existovali tu rozličné slovanské štáty a národy, každý so svojim špecifickým národným povedomím a svojim osobitným jazykom. (Bulharský akademik D. Angelov. L'oeuvre de Méthode en Bulgarie. In: Bulgarian Historical Review, 13, 1985, 2, s. 6)

V univerzitnej príručke uznávaných poľských slavistov čítame: „Ponieważ prawie cała Słowaczyna wchodziła bez wątplenia w skład tego państwa, a ważne ośrodki jego życia politycznego

i kulturalnego leżały na obszarze słowackim, piśmiennictwo w języku staro-cerkiewno-słowiańskim musiało się niewątpliwie krzewić wśród Słowaków w ostatniej ćwierci IX. w.“ (T. Lehr Sławiński – W. Kuraszkiewicz – F. Sławiński. Przegląd i charakterystyka języków słowiańskich. Warszawa 1954, s. 71).

Dokonca aj český jazykovedec Antonín Dostál zistil, že „bude třeba při jeho (cyrilometodský jazyk) analýze vyjít z hlaholských skutečností, textově zachycených a jít zpět do IX. století, abychom si mohli udělat přesnější představu o tom, jak vypadal jazyk, jímž začali psát Konstantin a Metoděj v nejstarší etapě své činnosti na Velké Moravě. Jisté i oni sami po svém příchodu poznávali velkomoravskou jazykovou skutečnost a prostředí, v němž tvořili a působili: odporovalo v zcela tomu, co víme o Konstantinovi, že se totiž velmi rychle dovedl naučit jazyka toho místa, kam přišel (srov. jeho cestu k Chazarům a j.), kdyby si nepovšiml, a to velmi pozorně jazykových zvláštností Velké Moravy“. (Jazykové problémy cyrilometodějského období. In: Konferencia o Veľkej Morave a byzantskej misii. Brno-Nitra 1.-4. X. 1963. Nitra 1963, s. 129).

Ak autori Stanoviska HÚ SAV tvrdili, že to, čo sa o tom píše v mojich Dejinách je v rozpore so všetkým tým, čo oni vedia o vtedajšej podobe viac-menej jednotného kultúrneho staroslovanského jazyka, tak iba obnažujú svoju hlbokú neznalosť nielen svetovej, ale aj slovenskej a českej odbornej literatúry k tejto téme.

Veď už v roku 1974 Rudolf Krajčovič vydal základnú štúdiu Slovenčina a slovanské jazyky. Praslovanská genéza slovenčiny, v ktorej dokázal, že slovenský jazyk je priamym derivátom z pra-

slovanského makrodialektu. Túto praslovanskú genézu slovenčiny opodstatnene datoval do obdobia medzi 5. a 8. storočím a geograficky situoval na areál karpatsko-podunajského priestoru. Jej organickým pokračovaním bol vývoj v 9. a 10. storočí, keď už ju možno charakterizovať ako osobitnú izoglosnú oblasť. V ďalšej základnej štúdií Krajčovič dôkladne dokumentoval svoju migračno-integračnú teóriu o pôvode slovenčiny ako samostatného slovanského jazyka s vlastnou praslovanskou genézou.

■ KORENE SLOVENČINY

O integračnom období praslovanského základu slovenčiny, ktoré kladie do 8. – 9. storočia, píše: „V tom čase hospodársko-spoločenský život našich predkov sprevádzali už silné integračné procesy. Napr. už v 7. stor. je známe hnutie podunajských Slovanov proti nadvláde Avarov (v rámci tzv. Samovej ríše). V 8. stor. sa tieto integračné tendencie zosilňujú a v prvej polovici 9. stor. na území Moravy a Slovenska sú už prameňmi doložené centrálné organizované útvary – moravské a nitrianske kniežatstvo. Spojenie týchto kniežatstiev v 9. stor. vyústilo do prvého západoslovanského štátu, známeho pod názvom Veľká Morava.“ (Pôvod a vývin slovenského jazyka. Bratislava 1981, s. 16.)

Aj poľský slavista L. Moszyński celkom jasne upozorňoval: „Nie wolno więc mieszać terminów prasłowiański i starosłowiański. Język prasłowiański, jako punkt wyjścia wszystkich języków słowiańskich, był jeden. Nie było natomiast jednego języka starosłowiańskiego, a to dlatego, że w czasie, kiedy powstawały prievsze teksty słowiańskie, jedność językowa prasłowiańska już nie istniała. Wszystkie teksty starosłowiańskie mają już swoje lokalne piętno, są starszą fazą rozwoju poszczególnych języków słowiańskich.“ (Wstęp do filologii słowiańskiej. Warszawa 1984, s. 169.)

Jeden z najkompetentnejších, medzinárodne uznávaných znalcov dejín Slovanov prof. Michal Lacko takto komentoval Dejiny staroslovanskej literatúry, ktoré v školskom roku 1971 – 1972 v Slovensko-talianskom gymnáziu v Ríme prednášal prof. Augustín Nádaský: „Táto rímska škola je asi jediná, kde študenti majú možnosť poznať tie slávne začiatky slovenskej literatúry a našej kultúry vôbec. A preto vyslovujeme riaditeľstvu tej školy a profesorovi Nádaskému zaslúžené uznanie.“ (Most, 19, 1972, 1-2, s. 69-70).

Preto som už pred štvrtstoročím vo svojej štúdií Slovenský jazyk (Padova 1986) po preskúmaní medzinárodnej vedeckej literatúry na túto tému vyslovil svoj náhľad, že „... pôvodná hlaholská cyrilometodovská literatúra musela byť podstatne jazykom praslovanským. V nej sa odrážala posledná vývojová fáza diferenciacie praslovanského jazyka tatrasko-dunajského etnika, ktorá – iste aj pod vplyvom tejto mohutnej akulturačnej vlny – už v nasledujúcich desaťročiach vystupuje ako osobitný, vlastným vývinom sa uberajúci slovanský jazyk: stará slovenčina.“ (s. 24).

OSLAVY VIEROZVESTCOV

Oslavy príchodu našich vierozvestcov sa budú koncentrovať najmä do Nitry, Bratislavy-Devína a svoj odraz budú mať aj v Košiciach, pričom v Nitre bude mať prvý deň duchovno-historický charakter, druhý sa ponese v slovanskom duchu a program tretieho dňa dostal prívlastok nitriansky.

Udalosť roka - 1 150. výročie príchodu vierozvestcov

Oslavy národnej identity

Maroš M. BANČEJ, Michal BADÍN

Piatok 5. júla

Hlavné oslavy sa začnú v Nitre Cyrilo-metodskou národnou púťou spojenou so slávnostnou svätou omšou. Počas prvého dňa osláv pripravila Slovenská pošta prezentáciu poštovej známky k 1 150. výročiu príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie. Nitriansky hrad otvorí svoje dvere pre návštevníkov, v podhradí sa začne historický festival Pribinova Nitra, v rámci ktorého sa uskutoční výstava Najstaršie doklady kresťanstva na Slovensku. Program prvého dňa vyvrcholí na Svätoplukovom námestí koncertom Slovenskej filharmónie, ktorá ponúkne premiéru oratória podľa eposu Jána Hollého Cyrilo-Metodiada, a veľkomoravským orlojom – živými obrazmi dávnych cyrilometodských čias.

Sobota 6. júla

Druhý deň osláv otvorí historický seminár a výstava Sv. Cyril a Metod v Ponitrianskom múzeu. Po skončení seminára sa uskutoční vernisáž medovníkových umeleckých diel sv. Cyrila a Metoda stváraných Andreou Pribilincovou. Na Svätoplukovom námestí sa v rámci medzinárodného folklórného festivalu Slavica fest predstavia súbory zo slovanských krajín. Program pre návštevníkov osláv bude pripravený aj na Martinskom vrchu, kde sa uskutoční prezentácia základov Kostola sv. Martina. Najmä mladšiu generáciu poteší v sobotu večer koncert IMT Smile a piano show Jozefa Hollého.

Nedeľa 7. júla

Bude mať charakter domácich nitrianskych slávností. Popoludní sa na Svätoplukovom námestí predstaví nitrianska umelecká scéna. Podvečer sa bude niesť v spomienkach na Adama Šangalu v podaní hercov Divadla Andreja Bagara. Večer o 20. hodine sa diváci môžu tešiť na Kulyho z Desmodu, La Gioiu, Close Harmony Friends a ďalších účinkujúcich. Počas trojdňových osláv nebude chýbať tradičný Nitriansky jarmok s ponukou remesiel v tradičných podobách a Pivné slávnosti. Nitrianske korzo bude plné umenia, výstav, hier a atrakcií, v parčíku pri DAB bude zraz historických vozidiel a vystavia aj vzácne exponáty zo zbierok Slovenského poľnohospodárskeho múzea v Nitre. Hlavným organizátorom je mesto Nitra v spolupráci so spoluorganizátormi – s Nitrianskym samosprávnym krajom a Rímskokatolíckym biskupstvom Nitra.

5. júla sa konajú aj Evanjelické spomienkové služby Božie na hrade Branč organizované Evanjelickou cirkvou a. v. na Slovensku.

Do kalendária osláv 1 150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda na naše územie boli zahrnuté aj štyri podujatia štátno-reprezentatívneho charakteru.

– 4. júla 2013 bude v Bratislave Slávnostné spoločné zasadnutie NR SR a vlády SR. Prihovor prednesie predseda NR SR Pavol Paška.

– 5. júla 2013 sa koná Cyrilo-metodská národná púť organizovaná mestom Nitra a Konferenciou biskupov Slovenska, kde môžeme očakávať i prihovor prezidenta SR Ivana Gašparoviča.

– 7. júla sa na Devíne uskutočnia Slávnosti sv. Cyrila a sv. Metoda. Návštevníkom sa prihovori predseda vlády SR Robert Fico, pričom akciu organizuje Úrad vlády SR a hlavné mesto SR Bratislava.

Svetové stretnutie Slovákov

Tohtoročné Svetové stretnutie Slovákov v Košiciach v dňoch 4. – 7. júla 2013 sa bude niesť v znamení 150. výročia založenia Matice slovenskej, 1 150. výročia príchodu svätých Cyrila a Metoda na naše územie a 20. výročia vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Záštitu nad podujatím prevzal predseda vlády Slovenskej republiky Robert Fico. Svetové stretnutie Slovákov v Košiciach pripravila Matica slovenská v spolupráci s mestom Košice, Košickým samosprávnym krajom. Pripravený je bohatý štvordňový program, v rámci ktorého sa predstaví niekoľko stoviek účinkujúcich zo Slovenska, z Bulharska, Česka, Chorvátska, Kanady, Rakúska, Rumunska, zo Srbska, z Ukrajiny a USA. Súčasťou atraktívnej programovej ponuky budú okrem folklórnych vystúpení, hudobných koncertov, divadelných predstavení či oživovania histórie aj multimediálne inscenácie, cyrilometodské tvorivé dielne a ďalšie sprievodné akcie. Epicentrom diania bude pódium Dolná brána na pešej zóne (Hlavná ulica v Košiciach).

Hlavné programy:

4. júla
16.00 Slávnostné prijatie zahraničných i domácich hostí
Historická radnica, Hlavná 59
17.00 Ekumenické slávenie Kostol Najsvätejšej Trojice, Hlavná 59

5. júla
15.30 Slávnostné kladenie vencov pri pamätníku Štefana Moyseša, Park na Moyzešovej ul.

6. júla
13.00 Scénický sprievod centrom Košíc
Tri výjavy z dejín slovenského národa
Garant programu: Mladá Matica
19.00 Galaprogram Slovensko a slovenský svet
Pozdravy hostí a vystúpenie domácich a zahraničných umelcov.
Foto: Vierozvestcovia od sochára F. Gibalu.

Kedy vznikla mena, ktorú u nás nahradilo až euro? Od striebornej zlatky k zlatej korune

II. ČASŤ

Zbyšek ŠUSTEK – Foto: archív autora

Hospodárstvu habsburskej monarchie 19. storočia príliš nežišlo. Dôsledky napoleonských vojen viedli v marci 1811 k štátnemu bankrotu a ťažko doľahli na bedrá všetkých vrstiev obyvateľstva. Napriek svojej drastickosti bankrot desaťročia hromadené problémy nevyriešil, resp. v daných podmienkach ani vyriešiť nemohol. Preto aj ľuďom, ktorí v čase jeho vyhlásenia ešte ani neboli na svete, ho pripomínali aj v ich v zrelom veku ceny v dvoch rôznych menách, zlatých konvenčnej alebo vienskej meny, a obeh dvojakých peňazí s rôznou hodnotou.

Jedna z prvých bankoviek rakúskej meny – päťzlatka z roku 1859.

Výsledky dlhoročného úsilia o zhladenie dosahu napoleonských vojen na menu zmaril v rokoch meruómských výbuch vlny revolúcií, ktoré opakovane zachvátili Viedeň, v júni vzbliki v Prahu a v Uhorsku a v severotalianskych provinciách monarchie prerástli do vojny za národné oslobodenie Maďarov a Talianov. Náklady na potlačanie revolučných hnutí riešila monarchia vydávaním záručných poukážok s percentnou mierou, a samozrejme deficitným hospodárstvom. Okrem toho, ako to v revolučných časoch býva, na samotnom začiatku revolúcie sa v marci 1848 prevládalo, že Rakúska privilegovaná národná banka v minulosti poskytovala v rozpore so svojím štatútom rakúskemu štátu rozsiahle úvery. Z obavy, že jej bankovky nie sú preto dostatočne kryté striebrom, začali ľudia banku žiadať o výmenu bankoviek za strieborné mince. Banka sa snažila situáciu upokojiť a žiadateľom spočiatku vyhovávala. No zásoby strieborných mincí sa jej rýchlo vyčerpali. Preto musela výmenu obmedziť a nakoniec zastaviť.

■ BACHOV ABSOLUTIZMUS

Po potlačení revolučných vln nastala paradoxná situácia. Politický systém sa vrátil do starých kolají a v Uhorsku zaviedli tvrdý okupačný režim. No na čele vlády stál aktívny účastník vienskej revolúcie Alexander Bach, ktorý pod kepienkou neoabsolutizmu umožnil uskutočniť pokrokové zmeny v hospodárstve. Patril k nim aj zámer zaviesť menu založené na stabilnejšom zlatom krytí a zároveň na podporu rozvoja hospodárstva menovo zjednotiť Rakúsko s ostatnými, ekonomicky vyspelejšími nemeckými štátmi. Tento zámer presadzoval už v roku 1849 hlavný mincmajster Johann von Hassenbauer a po ňom ministri financií Andreas von Baumgartner a Ludwig von Bruck. Bruck zašiel dokonca tak ďaleko, že na presvedčenie svojich nemeckých partnerov nechal na ukážku vyraziť odrazky zlatých mincí novej meny. Tento v danom čase pokrokový a ako ukázala budúcnosť aj veľmi prezieravý zámer stroskotal pre odpor Pruska. Bruck pritom myšlienke zlatej meny nadradil menovo zjednotenie Rakúska a nemeckých štátov.

Uskutočnilo sa menovou reformou v roku 1857, ktorú v Rakúsku umožnila aj úspešná konsolidácia hospodárstva v prvej polovici 50. rokov 19. storočia. V jej

rámci boli v celom „nemeckom“ priestore zavedené nové meny založené na striebre, vychádzajúce z colnej (metrickej) libry striebra (500 g). Spoločnú menu predstavovali iba dve mince – spolkové toliare a dvojtoliare (z jednej colnej libry sa razilo tridsať toliarov a pätnásť dvojtoliarov). Ostatné mince si každý štát razil podľa svojej predstavy, no musel dodržať zásadu, že jeho strieborné mince sa musia ľahko preratovať na spolkové toliare. V Rakúsku bola podľa tejto zásady zavedená nová mena označovaná ako rakúska mena. Z colnej libry sa razilo štyridsaťpäť zlatiek, resp. zodpovedajúce množstvo dvojzlatiek a štvrtzlatiek. Jeden a pol zlatky sa rovnalo spolkovému toliaru a tri zlatky dvojtoliaru. Všetky členské štáty sa ďalej zaviazali dodržať zameniteľnosť svojich bankoviek za strieborné mince. Ako ústupok rakúskemu zámeru zaviesť zlatú menu sa začali raziť zlaté spolkové polkoruny a koruny. Boli to iba obchodné mince (1 koruna obsahovala 11,11 gramu zlata rýdzosti 900/1000), ktoré stáli bokom nového menového systému. Neboli zákonným platidlom. Slúžili iba tým, ktorí sa na platbe v zlate dohodli. Okrem toho Rakúsko mohlo naďalej raziť ako obchodné mince tradičné dukáty, ktoré plnili rovnaký cieľ, len viacej zodpovedali domácim zvyklostiam.

■ DEKADICKÝ ZÁKLAD

Novinkou bolo, že rakúska mena bola už postavená na dekadickom základe, t. j. rakúska zlatka sa delila na sto (nových) grajciarov a na tisíc bližšie neoznačených a do života nikdy neuvedených jednotiek. Stará konvenčná zlatka sa rovnala 1,05 novej rakúskej zlatky. V priebehu roku 1858 sa stiahli všetky papierové peniaze znejúce na konvenčnú alebo vienskú menu a staré medené mince. Strieborné konvenčné mince však platili ďalej a obiehali až do roku 1893.

Nádejný vývoj opäť zhatili vojny. V roku 1859 to bola prehra vo vojne so Sardíniou, ktorú podporovalo Francúzsko. Okrem územných strát stála Rakúsko 84 miliónov zlatých. Na jej financovanie vydali v rozpore so štatútom banky i dohodou o spolkovú mene drobné papierové peniaze (jednozlatky a päťzlatky). Formálne to boli bankovky, no reálne išlo o štátovky, t. j. zjednodušené povedané peniaze bez kovového krytia s núteným obehom, vydané na úhradu štátneho dlhu. Ľudia opäť

strácali dôveru k mene a začali skrývať strieborné mince. Dôsledkom toho bolo, že ak niekto chcel získať nejakú sumu v strieborných minciach, musel okrem rovnakej sumy v papierových peniazoch ešte priplatiť určitý príplatok (ážio) v papierových peniazoch. Namiesto chýbajúcich drobných strieborných mincí preto museli byť znova vydané drobné „mincové“ poukážky, ktoré umožňovali vyrovnávať malé cenové rozdiely. Na druhej strane, zlú menovú situáciu pomáhali riešiť tzv. Plenerové akty, teda zákon z roku 1862, ktorý umožnil banke obchodovať s drahými kovmi a budovať tak svoj kovový poklad, pričom bankovky vydávané nad limit 200 mil. zlatých mohli byť odteraz kryté aj zlatom. Bolo to teda nesmelé vykročenie k uskutočneniu zameraného zámeru vybudovať zlatom zlatú menu. Štát mal pritom svoj dlh spôsobený prehratou vojnou splatiť do roku 1867.

V roku 1866 však nasledovala vojna s Pruskom, de facto hlavným členským štátom menovej únie. Rakúsko ju prehralo. Prišlo tak o svoj mocenský vplyv v nemeckých štátoch a zároveň bolo vylúčené z menovej únie nemeckých štátov. Prehralo aj vojnu v severnom Taliansku, kde stratilo posledné územia. Na financovanie oboch vojen boli postupne vydané štátovky v hodnote 412 mil. zlatých.

■ PREHRATÉ VOJNY

Boli to na takmer celé polstoročie posledné vojny vedené habsburskou monarchiou. Porážka a s ňou spojené straty však na druhej strane pôsobili ako stimul k návratu na krivolakú cestu nápravy menového systému. Dlhý mier na to poskytoval podmienky. Vylúčenie z menovej únie umožnilo vrátiť sa k myšlienke zlatej meny a k zapojeniu monarchie, teraz už Rakúsko-Uhorskej, do nejakého väčšieho menového zoskupenia, ktoré by uľahčovalo zahraničný obchod. Bola ním krátko predtým založená Latinská menová únia tvorená Francúzskom, Talianskom, Belgickom, Švajčiarskom a neskôr aj Srbskom a dvoma neformálnymi členmi (Bulharskom a Rumunskom). Ich menový systém bol založený na pevnom pomere ceny zlata a striebra. S francúzskym súhlasom Rakúsko-Uhorsko začalo raziť nový druh zlatých obchodných mincí s hodnotou vyjadrenou v zlatkách a vo frankoch (štvorzlatky, resp. desaťfranky a osemzlatky, resp. dvadsaťfranky). Predpokladalo sa, že po tom, čo si monarchia vytvorí predpoklady na zavedenie riadnej zlatej meny, sa stanú zákonnými peniazmi a podľa nich sa upraví aj definitívna sústava platiel. No ani tento zámer nevyšiel.

Začiatkom 70. rokov 19. storočia totiž prudko klesla a zároveň sa rozkolísala cena striebra oproti zlatu. Príčinou bol najmä objav bohatých ložísk striebra v Amerike. Striebro preto nemohlo naďalej plniť úlohu menového kovu. Nemecko, ktoré niekoľko rokov predtým zavedeniu zlatej meny zabránilo, na ňu prešlo v roku 1871 a štáty Latinskej menovej únie v roku 1873.

Rakúsko-Uhorsko si samotné tento krok ešte dovoliť nemohlo. Štátny dlh bol ešte privysoký. Jediným dôsledkom poklesu ceny striebra bolo to, že hodnota plnohodnotných mincí rakúskej meny klesla pod ich nominálnu hodnotu. Za strieborné mince sa prestalo platiť ážio, hodnota mincí sa vyrovnala s hodnotou papierových peňazí a mena sa istým spôsobom stabilizovala. Na rakúsku menu a hospodárstvo monarchie však v tom čase dopadla iná pohroma. Po roku 1871, keď zjednotené Nemecko získalo od Francúzska obrovské vojnové reparácie, v Nemecku sa začala veľká hospodárska konjunktúra, ktorá pre tesné vzťahy priaznivo ovplyvnila aj Rakúsko-Uhorsko. Zároveň vyvo-

lala obrovskú špekulačnú vlnu s akciami na Viedenskej burze. Jej bublina praskla 9. mája 1873 krátko po otvorení veľkolepej svetovej výstavy vo Viedni. Dôsledkom bol hlboký a dlhodobý prepád hospodárstva, krachy bánk a mnohých podnikov, pokles výroby, zastavenie investícií a nezamestnanosť. Prvý raz sa ukázalo, že neregulovaná liberálna ekonomika so svojou „neviditeľnou rukou trhu“ nielenže nezaručuje prosperitu, ale že môže byť aj zdrojom vážnych hospodárskych porúch a nešťastia ľudí.

■ ZLATÁ MENA

Štát zachraňoval, čo sa dalo. Pomáhala mu v tom aj Rakúska národná privilegovaná banka, ktorá sa prezieravo do pochybných burzových špekulácií nezapojila. Na skoré zavedenie zlatej meny za týchto okolností nebolo pomyslenia. Riešenie následkov krízy umožnilo prekonať spor oboch častí dualistickej monarchie o budúcnosť jej menového usporiadania. Maďarskí politici totiž v tejto situácii rýchlo opustili myšlienku vlastnej emisnej banky, lebo pochopili, že Rakúska privilegovaná banka aj im pomáha znášať následky burzového krachu, a ohotne súhlasili s jej premenou na spoločný emisný ústav – Rakúsko-Uhorsku banku. Okrem toho banka pomaly a isto budovala svoje zlaté rezervy. Vytvárala tak predpoklady na naliehavo potrebný prechod k zlatej mene. Od roku 1889 sa oboj častiam monarchie darilo dosahovať vyrovnanú platobnú bilanciu. Bola aj dobrá úroda obilia, ktorá posilnila export. To prechod na novú menu uľahčovalo.

Prišlo sa k nemu v roku 1892 z iniciatívy uhorského ministra financií Sándora Weckerleho. V marci 1892 sa uskutočnila odborná anketa, ktorá vyjasnila predstavy o podobe budúcej meny. Vychádzalo sa pri tom z dávnejšieho pokusu nadviazať menu v monarchii na menu Latinskej menovej únie a z priemernej kurzovej zlatej dvadsaťfrankovej mince v rokoch 1879 – 1891. Nový „zlatý v zlate“ sa mal rovnať 2,10 francúzskeho franku. Zároveň vznikla otázka názvov nových menových jednotiek, ktoré by umožnili odlišiť starú menu od novej a boli aj jazykovo vhodnejšie ako ťažkopádny „zlatý v zlate“. Vznikla aj námietka, že zlatý predstavuje príliš veľkú hodnotu a že nová menová jednotka by mala mať nižšiu hodnotu.

■ HISTÓRIA KORUNY

Výsledkom bolo rozhodnutie, že nová menová jednotka sa bude nazývať koruna a bude sa deliť na sto halierov. Koruna bola azda reminiscenciou na spolkové koruny, halier sa v strednej Európe používal ako názov drobných mincí už v stredoveku. Mala obsahovať 0,300487 gramu rýdzeho zlata. Zo zlata sa mali reálne raziť iba desaťkorunáky a dvadsaťkorunáky. Jednokorunáky mali byť síce strieborné, no obsahovali menej striebra, ako by zodpovedalo ich hodnote. Boli to teda už len drobné mince, hoci ešte s určitou vnútornou hodnotou. Halierové mince mali byť z čistého niklu (desaťhalierniky a dvadsaťhalierniky) a z bronzu (jednohalierniky a dvojhalierniky). Jeden starý zlatý sa rovnal dvom korunám a jeden grajciar dvom halierom. Tento pomer však platil len pre prepočty starej meny na novú a pre pomer hodnoty papierových peňazí a drobných mincí. Plnohodnotné strieborné zlatníky sa rovnali 2,10 koruny. Zákon o novej mene bol schválený cisárom Františkom Jozefom I. 2. augusta 1892 a 11. augusta nadobudol platnosť.

Samotné zavedenie korunovej meny však pozostávalo z postupných krokov rozložených na dvanásť rokov. V roku 1893 sa stiahli z obehu strieborné mince konvenčnej meny. Pomaly sa dávali do obehu halierové a strieborné jednokorunové mince a v malom množstve aj zlaté desaťkorunáky a dvadsaťkorunáky. Prvé bankovky korunovej meny – desaťkorunáky a dvadsaťkorunáky – sa dostali do obehu až v auguste 1901 po tom, čo bolo vyrazené zodpovedajúce množstvo zlatých mincí, a tým splatená podstatná časť štátneho dlhu. Až od roku 1900 bolo nariadené povinné počítanie v korunách, ktoré sa nedodržiavalo a muselo sa opakovať. Obeh papierových platiel rakúskej meny sa skončil až koncom roku 1904. Strieborné zlatky boli zákonným platidlom dokonca ešte v 20. rokoch, i keď po vypuknutí prvej svetovej vojny sa v obehu neobjavovali.

Zmätky a zmätky

Premeny menového systému v habsburskej monarchii v druhej polovici 19. storočia nikomu nespôsobili nijaké veľké straty. Zato však narobili kopy ťažkostí pri platení. Po menovej reforme v roku 1857 sa ľudia, medzi ktorými bolo veľa analfabetov, museli orientovať v mäteži mincí s hodnotou, ktorá sa líšila od vyznačenej nominálnej hodnoty.

Na toliarových minciach konvenčnej meny a tzv. krížových, teda korunových toliarov, ktoré boli hodnotnejšie ako konvenčné, hodnota nebola vyznačená vôbec. Mätež spetrovali osobitné mince razené v rámci konvenčnej meny pre severotalianske časti monarchie. Strieborné grajciarové mince konvenčnej meny vychádzali zo šesťdesiatkovej sústavy, zatiaľ čo nové grajciarové mince rakúskej meny z desatinnej. Ich prepočty predstavovali neokrhle čísla. Platenie sa tak menilo na náročné cvičenie z aritmetiky. Kto ju neovládal, mohol ľahko banaovať.

Konvenčná zlatka, teda poltoliar, sa rovnala jednej rakúskej a piatim novým rakúskym grajciarom, no krížový poltoliar jednej rakúskej zlatke a dvanástim novým grajciarom. Staršie konvenčné dvadsaťgrajciare sa rovnali tridsiatim štyrom rakúskym grajciarom. Novšie konvenčné grajciare s vyššou rýdzosťou striebra, ako aj konvenčné liry mali hodnotu tridsiatich piatich rakúskych grajciarov. Všetky konvenčné desaťgrajciare mali hodnotu sedemnástich nových grajciarov a konvenčné päťgrajciare alebo konvenčné štvrtliry mali hodnotu 8,5 rakúskeho grajciara. No konvenčné trojgrajciare a núdzové šesťgrajciare z rokov 1848 a 1849 mali stanovenú hodnotu piatich nových rakúskych grajciarov.

Myšlite, že grajciar sem, grajciar tam. Omyl! Rakúsky grajciar mal hodnotu asi dnešných deviatich eurocentov. A to nie je všetko. V roku 1876 zaviedli metrickú sústavu. Takže si predstavte, že vás otec pošle v nedeľu po dva litre piva obedu. Koľko vám krčmár vydá rakúskych grajciarov, keď vienský máz piva stojí päť konvenčných grajciarov a otec vám dá krížový štvrttoliar?

(zš)

PONUKA PRÁCE

OPATROVATEĽKA PRE KLIENTOV V RAKÚSKU

Ponúkame pracovnú pozíciu pre zdravotné sestry a opatrovateľky s licenciou alebo s ukončeným stredoškolským vzdelaním s maturitou pre náročných klientov v Rakúsku. Hľadáme kvalifikované, komunikatívne a zodpovedné pracovné sily na opatrovanie 24 hodín denne. Práca vyžaduje ovládanie nemeckého jazyka. Výhodné finančné ohodnotenie.

Svoje žiadosti a životopis posielajte na email: arkada-ela@gmx.com.

R - 2013029

Už 5. júla otvára svoje brány Folklórny festival Východná – 59. ročník Najväčší sviatok slovenského folklóru

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív NOC

Už o niekoľko dní otvára svoje brány Folklórny festival Východná – podujatie, ktoré sa zapísalo do povedomia Slovákov, a nielen ich, ako veľkolepá oslava ľudovej tvorivosti, ako návrat ku koreňom a zároveň pohľad na horizont. Východná, ako ju návštevníci láskyplne volajú, je aktuálne rok pred okrúhlym šesťdesiatročným výročím. O to viac je zaujímavé, čo pre svojich návštevníkov tohto roku pripravila.

Folklórny festival Východná je najstarším a najrozsiahlejším celoslovenským festivalom s medzinárodnou účasťou u nás a zároveň vrcholnou prehliadkou tradičnej ľudovej kultúry a jej folklorizovaných prejavov. Medzi priemerne 1 400 účinkujúcimi v desiatkach umeleckých autorských programov sa na tomto festivale každoročne prezentujú i víťazi celoštátnych súťažných

prehliadok folklórnych skupín, súborov či detských súborov a ľudových hudieb, pričom nechýbajú ľudoví remeselníci a umelci. V ostatnom období je jednou z najzaujímavejších súčastí festivalu množstvo interaktívnych a zážitkových programov, akými sú tanečné, hudobné, spevácke workshopy, remeselné tvorivé dielne a programy pre deti. Festival sa uskutočňuje každoročne

na prahu letnej turistickej sezóny v prvý júlový víkend v turisticky hojne navštevovanom prostredí v blízkosti Vysokých i Nizkých Tatier, v rázovitej a na ľudové tradície bohatej obci Východná.

■ HISTÓRIA FESTIVALU

Festival sa po prvýkrát konal v roku 1953 z iniciatívy východniarskej národopisej družiny Kriváň, ktorej členovia sa po

úspechu na slávnostiach v Strážnici rozhodli uskutočniť podobné slávnosti na Slovensku. Na prvých národopisných Slávnostiach piesni a tancov vystúpili folklórne skupiny z Východnej, Važca, zo Štrby, z Liptovskej Tepličky, Liptovských Sliachov, Hladovky a zo Sihelného. V roku 1954 bol vybudovaný nový amfiteáter a v roku 1955 sa z miestnych slávností stala okresná prehliadka. Tá o rok neskôr získala celoslovenský charakter i nové pomenovanie Slávnosti vo Východnej. Názov Folklórny festival Východná (FFV) sa zrodil v roku 1967 a v tom istom roku sa uskutočnil aj prvý priamy prenos Československého rozhlasu. Od roku 2011 sa mladšia generácia odborníkov z radov etnológov, choreografov, tanečných a hudobných pedagógov rozhodla navrátiť dramatickú koncepciu festivalu jej pôvodnému zameraniu na prezentáciu tradičných foriem ľudového umenia, obohaciac ju o nové tvorivé prístupy a o interaktívne, v súčasnosti divákmi žiadané typy programov.

■ PROGRAMOVÉ MAGNETY

Hlavným organizátorom festivalu Východná je tradične Národné osvetové centrum z poverenia Ministerstva kultúry SR v spolupráci s obcou Východná, s Liptovským kultúrnym strediskom a so Žilinským samosprávnym krajom. Aj keď festival sa oficiálne začína 5. a trvá do 7. júla, jeho neoficiálnym začiatkom je program Pozvánka do Východnej vo štvrtok 4. 7. 2013 o 16. hodine na námestí v Liptovskom Mikuláši. Tohtoročný festival bude mať niekoľko ťažiskových oblastí – jánošíkovské a zbojnícke tradície v súvislosti s 300. výročím

popravenia nášho národného hrdinu, osobnostné a zvykoslovné legendy, poslanie a význam ženy ako nositeľky vo folklóre a tiež unikátne javy nášho tradičného kultúrneho dedičstva. Od týchto tém sa odvíjajú jednotlivé programy na Malej scéne i Veľkej scéne amfiteátra a v jeho areáli. Novinkou bude novopostavené tradičné Humno, v ktorom sa budú konať tanečné a hudobné workshopy a vo večerných hodinách sa tam uskutočnia koncerty vynikajúcich zoskupení After Phurikane a Balkansambel.

K jánošíkovskej tematike sa viažu programy Bou bi ten Jánošík a Zbojníckym chodníčkom, pocte ženám sú venované programy Od vrkoča po čepiec i čiernu šatku a Žiale žien. Na festivale si organizátori pripomenú aj osobnosti folklórneho hnutia, konkrétne choreografa Cyrila Zálešáka a významného slovenského etnografa PhDr. Jána Olejníka.

Medzi prítlačlivé programové súčasti bude nepochybne patriť účinkovanie folklórneho súboru Železiar nazvané Tanec – legenda – rituál, vystúpenie popredného maďarského folklórneho súboru Honvéd s programom Csardás, prezentácia folklórnych skupín v kompozícii Veselie, veselie a v neposlednom rade program detských folklórnych súborov – čarovná rozprávka pod názvom Roztancované črievičky. Výnimočné fenomény tradičnej ľudovej umeleckej kultúry zatkvali autori do programového celku Malá veľká krajina... alebo Popýšme sa vlastným perím. Takže tip od redakcie SNN je jasný. Všetci, ktorí máte vzťah k nášmu nádhernému folklóru, k ľudovej tradícii a ku krásnej prírode – zídeme sa vo Východnej.

Karpaty ako vábivá inšpirácia

Peter Urban: Karpatské povesti, Vydavateľstvo MS, 2012

KNIHA TÝŽDŇA

Už pekných zopár piatkov používajú vydavatelia aj knihkupci termín „letné čítanie“. Lenže toto označenie nemusí zahŕňať len ľahké príbehy o láske či tvrdé detektívky a napínavé trilery. Patria sem určite aj knihy, ktoré poštekli fantáziu, odkrývajú pred čitateľom nové súvislosti a v neposlednom rade ho môžu pomknúť k tomu, aby sa na dovolenkové potulky vydal namiesto vychytených turistických destinácií do Karpát. Kniha Petra Urbana Karpatské povesti tieto podmienky s prehľadom spĺňa.

Táto nevšedná kniha pokračuje v mapovaní povestí spojených so Slovenskom, aj keď tentoraz je jej záber väčší. Na potulkách s „povestovou mapou“ v ruke zijdeme v jednotlivých textoch až za hranice Slovenska a prejdeme tisíce kilometrov najrozsiahlejším pohorím Európy. Mohutný oblúk Karpát sa začína už za Dunajom v Dolnom Rakúsku, ako chrbát pravekého jaštera sa vinie územím Slovenska, Ukrajiny, Rumunska a jeho časti zasahujú do Čiech, Poľska a Maďarska. Známý zberateľ povestí Peter Urban nám nachystal vyberanú kolekciu tridsiatich tajomných príbehov z celých Karpát. Napríklad o tom, ako sa Karpaty zrodili, alebo ako spolu s Balkánom šantili v Čiernom mori a rozhnevali Poseidona. Nazrieme do tajomstiev staroslávneho Devína i Dievčenského hradu, ktorý sa týči nad vinohradmi južnej Moravy. Prečítame si o Jánošíkovi i o slávnom Nikolovi Šuhajovi, navštívime čarokrásne rusalky na Visle, dozvieme sa, ako Vlad Tepeš, povestný Drakula, bojoval s Turkami a odkryjeme mnoho ďalších tajomstiev krásneho pohoria s bohatou históriou. Skrátka ideálne čítanie na inšpiráciu, kam sa oplatí počas tohtoročného leta pozrieť. Či už sú to tajuplné Poloniny vo východných Karpatoch, kde sa stretávajú hranice Slovenska, Poľska a Ukrajiny, alebo postačí výlet po hroznorodých svahoch Malých Karpát.

(mab)

NEKROLÓG

Jar sa končila pre mnohých z nás smutnou správou: v Mníchove, kam emigroval po okupácii v roku 1968, vo veku 96 rokov ticho dokončil veľký znalec a milovník nášho drotárstva, človek, bez ktorého by sme vedeli o tomto fenoméne veľmi málo a sotva by vstalo z mŕtvych v dnešnej výtvarnej podobe – Karol Guleja.

Pred druhou svetovou vojnou prišiel vrútocký mládelec, absolvent učiteľského ústavu v Spišskej Kapitule, učil do Dlhého Poľa, jedného z centier dávnej Drotárie. Na každom kroku sa tu stretával so stopami veľkej minulosti slovenských drotárov – vandrovníkov, obchodníkov, veľkopodnikateľov v Poľsku, Rusku, severnej Afrike, vo Švajčiarsku, v Amerike..., i vynikajúcich umelcov, ktorí sa hrdili najvyššími cenami zo svetových výstav. Očarilo ho to. Dalo by sa po-

Umrel kriesiteľ drotárstva

vedieť, že hodinu pred zánikom tohto remesla a umenia začal zhromažďovať zachované artefakty, nástroje, pohľadnice z neznámych kútov sveta, pasy, pracovné povolenia a iné svedectvá o tomto čarovnom svete práce a tvorby. S pomocou niekoľkých nadšencov vytvoril v Bellayovskej kúrii v Kotešovej, na fare v Turzovke, u Š. Cipára, otca súčasného výtvarného umelca, a v kotolni školy v Dlhom Poli zberné centrá pamiatok, z ktorých potom pripravil prvú výstavu slovenského drotárstva – zaplnila všetky priestory novej dlhopoľskej školy a otvárala sa, len čo sa žiaci z tried vytratilí – 29. júna 1940. Pošta tu pečiatkovala slávnostné obálky, výstavu otváral predseda Ústavného súdu, potomok drotárov Dr. Mičuda, boli tu ministri, prišiel aj prezident Dr. Tiso...

Bez tejto výstavy by dnes nebolo Drotárskej expozície Považského múzea, neboli by sa zachovali tisíce dokumentov. Guleja bol radcom pokorného znalca drotárskej histórie Vladimíra Ferka, keď som začal pracovať na knihe Drotárska odysea, moja prvá cesta viedla za veľkým guru do Mníchova, celé tri roky mi neúnavne posielal rady, podklady, tipy, za kým ešte ísť – a to už prekonal pár srdcovcovievnych operácií a deväťdesiat rokov... V drotárskom svete a našej etnológii má Karol Guleja už dávno svoj trón.

Ján ČOMAJ

HUMORESKA

Pán Frešo má doma šamanku. Jeho manželka sa hrá, že jej korene sú niekde na Sibíri alebo medzi amazonskými Indiánmi. Bubnuje na svojom bubienku, vyráza ťažko identifikovateľné spevavé hrdelné zvuky a presviedča ľudí, že kamene majú dušu, lebo len ony vedia, čo je pre nás Slovákov správne. Nič jej nezazlievam, je to múdra žena, ktorá má toho svojho pevne v rukách. Zákonitá manželka šéfa strany, ktorá má v názve kresťanstvo, správne zistila, že len týmto spôsobom sa dá zvíťaziť v jesenných mačko-psích voľbách v hlavnom meste a oko-

lí. Ved' čo iné ako prienik do iných dimenzií môže úspešne ovplyvniť výsledky volieb župana Vyššieho bratislavského samosprávneho celku, za ktorého kandiduje pán Frešo? Mimochodom, spojenie funkcie s pomeno-

génus pani Monike nesiahá ani po päty. Blondinka stíha všetko. Kladie tisíce otázok a interpelácií v európskom parlamente. Od roku 2009 položila 738 parlamentných otázok a do konca mája tohto roku vystúpila ústne

že už je neskoro kandidovať proti tomu výkvetu slovenského národa. Mám však nápad, ktorý by mohol doviesť tento kabaret do peknej absurdity. Kandidáti do župných volieb by sa mohli za peniaze propagovať

by dostali viac muziky za menej peňazí. Umiestnenie politickej reklamy priamo na voľičoch a občanoch je menej nákladné. Dostane sa aj tam, kam nepríde statická billboardová reklama, okolo ktorej len preletíte, televíziu či rozhlasovú vypnete a noviny skončia narezané na štvorce na istom populárnom mieste. Keď môžu pretekať autá F1 oblepené reklamami a v nich sediaci piloti s reklamami od hlavy až po päty, prečo by takto nemohli chodiť po uliciach ľudia, ktorí si chcú na politiku tiež prilepiť. Ostatne, ved' to pri konečnom rátnaní zaplatí štát, teda my. Pekne z ľavej kešene do pravej.

Milan ZEMO

Bude veselo na kortešačkách, blížia sa župné voľby

vaním domáceho odevu, ktorý si navliekame idúcky z kúpeľne, to našinca poteší. Prípadne rozplače.

Druhá kandidátka do volieb o post župníčky či županky pani Monika F-Beňová na to ide tiež originálne. Presviedča ľudí, že Lenonardo da Vinci je oproti nej úplný amatér. Renesančný

či podala písomne svoje vyjadrenie na plenárnych schôdzach celkom 1 188-krát. Človek má niekedy pocit, že bez nej nad Európou slnko nevyjde. Keby sa napríklad začala a chcela si ešte chvíľu pospať. O ostatných kandidátoch na post župana, či už v župne alebo bez, zatiaľ veľmi nepočuť. Viem,

samotnými voľičmi. Teda by im prímom za reklamu platili. Voľiči by sa využívali podľa veku. Nosili by buď politické nálepky na chrbte, nášivky na rukávoch, samolepky na čelách, alebo tetovanie na viditeľných miestach. Pri tom tetovaní by lukratívnymi objektmi boli najmä striptérky a nudisti. Politici

Cyrilo-metodská tradícia nám dáva vedomie a istotu, že sme starý kultúrny národ

Svätí Cyril a Metod a naše ukotvenie v dejinách

Peter MULÍK – Ilustrácie: kalendár Matice slovenskej 2013

Je pozoruhodné, že dve postavy našich dejín Konštantín a Metod, vyslanci byzantského cisára Michala III. kniežaťu Rastislavovi, ovplyvnili naše dejiny dvojakým spôsobom. V čase ich pozemského života vošli do histórie ako reálne osobnosti, ktoré vo vtedajších dejinných peripetiách zohrali dôležitú úlohu v európskej politike. Ich aktivity presahovali rámec vtedajšieho kresťanského sveta, lebo diplomatické úlohy ich zaviedli aj do sféry islamu a židovstva. Už vtedy významne zasiahli do osudov našich predkov, lebo hlaholské preklady liturgie vytvorili špeciálne pre našich slovenských predkov a svoj inkulturačný experiment uskutočnili v starej slovenskej dŕžave.

Fotografia obrazu Príchod sv. Cyrila a Metoda od Martina Benku.

Druhýkrát vošli do našich dejín v podobe cyrilo-metodskej tradície, ktorá sa od 16. storočia stala základom našej národnej emancipácie. Viacsto-ročné pôsobenie tejto oživujúcej tradície malo paradoxne väčší a priamy vplyv na naše národné vedomie ako samotná dejinná udalosť ich príchodu v 9. storočí. Cyrilo-metodská tradícia nám prirodzeným spôsobom dvíhala povedomie na istotu, že sme starý kultúrny národ. Presvedčenie, že sme v dejinách nielen prijímali, ale najmä dávali. Obrovské kultúrne dary sme bezplatne odovzdali našim najbližším susedom, najmä Maďarom, s ktorými sme vytvorili uhorský štát, ale aj vzdialenejším národom, predovšetkým slovanským, ale i neslovanským, napríklad Rumunom, Moldavcom a Albáncom. A za tieto dobrodenia vďačíme v našich srdciach žijúcim a na oltároch uctievaným solúnskym bratom sv. Cyrilovi a Metodovi, ako aj dôvtipu a odvahe nášho kniežaťa Rastislava.

■ PRAMEŇ POZNANIA

Aj keď nás od príchodu byzantskej misie delí 1 150 rokov, vieme o svätých bratoch pomerne veľa. Ich hagiografie, ktoré boli napísané najmä na oslavu ich činov a pre náboženskú úctu, nám slúžia aj ako prameň poznania. Ako keby z Božieho riadenia mladší brat – geniálny Konštantín – zažil vrchol svojho krátkeho života pomerne skoro. Metod zasa takmer na sklonku svojho požehnaného veku.

Solún so svojimi starovekými svätými sv. Juraja a sv. Demetera bol po Konštantínopole druhým najvýznamnejším mestom v Byzantskej ríši. V tomto polyglotnom meste, s okolím obývaným macedónskymi Slovanmi, sa narodil Konštantín aj Metod. Mali ďalších päť súrodencov. S takmer úplnou istotou ich odborníci považujú za Grékov, ktorí však z praktických potrieb, možno aj z predchádzajúceho evanjelizačného pôsobenia medzi byzantskými Slovanmi, ovládali dokonale miestnu slovanskú reč. Svedčí o tom vynikajúca úroveň ich prekladov. Grécky cirkevný historik Konstantinos G. Bonis skúmal ich rodokmeň a doprel k zaujímavým výsledkom. Rodina ich otca Leva bola podľa neho v príbuzenstve s významnými rodmi, z ktorých pochádzal sv. Teodor Studita (759 – 826), Jozef Hymnograf (810 – 883), cisárovná Teodora II. (815 –

867), patriarcha Parasios, patriarcha Fócius a ďalší. Ich matka Mária bola podľa Bonisa dcérou cisára Konštantína VI. To by vysvetľovalo ich poverenie dôležitými diplomatickými misiami k bagdaskému kalifovi a chazarskému chánovi. Ich otec Lev zastával v Solúnskej provincii vysoký vojenský úrad drugaria, zástupcu stratéga – správcu provincie. Metod bol najstarším synom a asi sa pôvodne volal Michal, neskôr prijal reholné meno Metod. Narodil sa okolo roku 815. Najmladší z detí bol Konštantín, ktorý sa narodil v roku 827.

■ VRCHOLY DIELA

Vrcholným dielom Konštantína bolo zostavenie hlaholiky a prekladov liturgických textov a ich slávnostné potvrdenie pápežom. Keď bol Konštantín poverený cisárom viesť misiu k stredodunajským Slovanom, utiahol sa do ticha, meditoval, modlil sa aj so spoločníkmi, ktorých si vybral. Ako hlavnú úlohu si stanovil zostaviť písmo pre slovanský jazyk. Toto písmo pozostávalo z 38 znakov. Konštantín ho vytvoril pre potreby slovanskej reči s písmenami neznámymi v gréčtine a latinčine. Čo sa týka jazyka jeho prekladov z gréčtiny, Konštantín Filozof vychádzal iste z jazyka Slovanov rodného Solúna, hoci sú určité indicie, že mohol použiť aj slovanské katechetické pomôcky, čo existovali už predtým v maloázijskej Pamfýlii, kde boli byzantskí Slovania najskôr pokrstení. Tieto preklady totiž robil v Konštantínopole a nie v Solúne. Podľa Života Konštantína zostavil Filozof nové písmo za veľmi krátky čas. Preto je pravdepodobné, že na evanjelizácii Slovanov sa podieľal predtým a mal už pripravené určité texty.

Nemožno zamietnuť ani názor, že sa pri prekladoch zohľadnil aj jazyk našich predkov, lebo spríevod s Rastislavovým posolstvom po kladnej odpovedi cisára čakal na byzantskú misiu pri cisárskom dvore, teda kňazi, čo boli v súčasťou našej delegácie, mohli sa naučiť nové písmo a korigovať pripravené preklady. Prvou knihou, ktorú Konštantín v Carihrade preložil z gréčtiny do cirkevnej slovenčiny ešte pred odchodom na Moravu, bol Evanjeliár (Aprakos). Bol to liturgické čítanie, potrebné na slúženie bohoslužby v nedeľu a na sviatky.

■ PRÍPRAVA NA MISIU

Keď boli solúnski bratia aj so svojimi učeníkmi pripravení na cestu, išli sa predstaviť cisárovi, ktorý Konštantínovi odovzdal poverenie, dary a list pre Rastislava. V ňom Michal III. vyzdvihol veľký význam Konštantínovej misie, a najmä slovanského písma i slovanských bohoslužobných prekladov ako nástroja na šírenie kresťanstva v Rastislavovej ríši a u Slovanov. Misiu, pozostávajúcu z učencov, ale iste aj z obchodníkov, remeselníkov a umelcov, viedol Konštantín. Na Moravu prišli niekedy v roku 863. Aby vynikol význam tejto cisárskej delegácie, niesli so sebou relikvie sv. Klementa, tretieho pápeža po apoštolovi Petrovi. To bola aj ich legitimácia na území rímskej cirkvi a vo sfére frankej moci. Niesli so sebou i byzantské právne texty a normy, ktoré neskôr sv. Metod preložil do starej kultúrnej slovenčiny.

O ich príchode do Rastislavovej ríše sa v Živote Konštantínovom lakonicky poznamenáva: „Keď (Konštantín) došiel na Moravu, s veľkou úctou ho prijal Rastislav...“ V Rímskej legende je o príchode byzantskej misie zapísané: „Keď s pomocou Božou prišli do tých krajov, dozvediac sa o ich príchode veľmi sa zaradovali, hlavne keď počuli, že nesú so sebou ostatky sv. Klementa a evanjelium, preložené do ich reči spomenutým Filozofom. Vyšli im teda z mesta v ústrety a prijali ich s najväčšími poctami a prevľkou radosťou.“

■ OBRACALI SA NA RÍM

Hoci svätí bratia boli priatelia (možno aj príbuzní) s konštantínopolským patriarchom Fóciom, v cirkevno-politických záležitostiach sa obracali na Rím, nie na Konštantínopol. Nevie, či to bola súčasť ich poverenia alebo iba ich rozhodnutie in situ, ale neostalo to bez následkov s rizikom prerušenia kontaktov s byzantskými cirkevnými centrami. Carihradský patriarchát po viacerých roztržkách s Rímom ťažko znášal, že Cyril a Metod úzko spolupracovali s rímskym patriarchom – pápežom. Zrejme preto ich ani neuviedol do cirkevného kalendára a do zoznamu svätých.

Súčasný Konštantín Filozof, pápežský bibliotekár Anastázus v Rímskej legende zaznamenal exaktne dôvody a okolnosti prvej cesty sv. bratov Cyrila a Metoda do Ríma: „Keď sa o tom všetkom (o ich účinkovaní a o

výsledku ich práce na Morave) dopyčul preslávaný pápež Mikuláš, veľmi sa zaradoval nad tým, čo mu povedali o tom. Prikázal, ba aj apoštolským listom ich pozval, aby prišli k nemu. Keď bratia dostali ono posolstvo, veľmi sa zaradovali. Vďaka vzdávali Bohu, že ich uznali za takých, ktorí si zasluhujú, aby ich povolala Apoštolská stolica. Hneď sa teda vybrali na cestu. Vzali so sebou aj zopár svojich žiakov, o ktorých sa domnievali, že sú hodní prijať biskupskú hodnosť. A tak za niekoľko dní prišli do Ríma.“

Historik Ján Hnilica v zhode s viacerými slavistami a historikmi zastáva názor, že byzantská delegácia už pri odchode z Konštantínopola k Rastislavovi plánovala cestu do Ríma, lebo ostatky sv. Klementa pápeža, ktoré niesli so sebou, neboli určené pre Moravu, ale pre Rím.

■ CIRKEVNÁ PROVINCIA

Vrcholom Metodovho života bolo jeho vymenovanie za arcibiskupa a ustanovenie samostatnej cirkevnej provincie. Po Cyrilovej smrti (14. februára 869) prešla celá zodpovednosť za byzantskú misiu na Morave na jeho plecia. Cyril na smrteľnej posteli preniesol cisárske poverenie na brata Metoda. Zlomom v jeho živote, ale aj celej misie bolo posolstvo panónskeho kniežaťa Kocela (syna kniežaťa Pribinu), ktorý prosil pápeža, aby mu poslal učiteľa (biskupa) Metoda. Ako odpoveď na Kocelovu žiadosť Hadrián II. vydal v polovici roku 869 bulu Sláva na výsostiach Bohu a adresoval ju Rastislavovi, Svätoplukovi a Kocelovi. Opakovane ňou slávnostne potvrdil cirkevno-slovenské preklady liturgie. Pápež vymenoval Metoda za svojho legáta pre slovanské územia a poveril ho odovzdať bulu slovanským kniežatám a rokovať s nimi o usporiadaní samostatnej cirkevnej provincie. V Blatnohrade prijal Metoda na ceste z Ríma knieža Kocel. Uvedomil si nedostatočnosť takéhoto riešenia, preto sa rozhodol poslať ho znova do Ríma so žiadosťou, aby ho pápež vysvätil za arcibiskupa. Pápež Hadrián II. videl v Kocelovej žiadosti dobrú príležitosť upevniť vzťahy mladej cirkvi v Panónii a na slovenskej Morave a vyhovel jeho žiadosti. Obnovil zaniknuté sriemske arcibiskupstvo, ktoré kedysi zahŕňalo územie niekdajšej Panónie, pripojil k nemu aj kraje rozprestierajúce sa severne od Dunaja a prideliť ich Metodovi. Pod Metodovu právomoc teda patrili stredoeurópske slovanské národy v Podunajsku. Koncom roku 869 sa Metod ujal cirkevnej správy v Panónii u Kocela. Je však otázne, či o tomto svojom kroku Svätá stolica dostatočne informovala aj cirkevnú metropolu v Salzburgu a biskupstvo v Pasove, čo potom spôsobilo viaceré nedorozumenia a Metodovi aj osobné prikorá.

■ SPORY A OBVINENIA

Metodovo pôsobenie ako misijného arcibiskupa nebolo bez konfliktov, lebo povolenie slovanských prekladov liturgie neznamenalo, že latinská liturgia stratila svoju dominanciu. Vo všetkých historických prameňoch je uvádzaná na prvom mieste. Latinské duchovenstvo sa odlišovalo aj kultúrno-civilizačne a zdá sa, že i cirkevno-dogmaticky. Pokiaľ išlo o kráľa Svätopluka, ten nemal veľký zmysel pre riešenie dogmatických a liturgických sporov medzi stúpenkami latinčiny a používateľmi slovanských prekladov, preto začiatkom roku 879 poslal svojho dvorného kňaza Jána z Benátok do Ríma, aby predniesol sťažnosti latinského duchovenstva.

Na základe tejto správy pápež

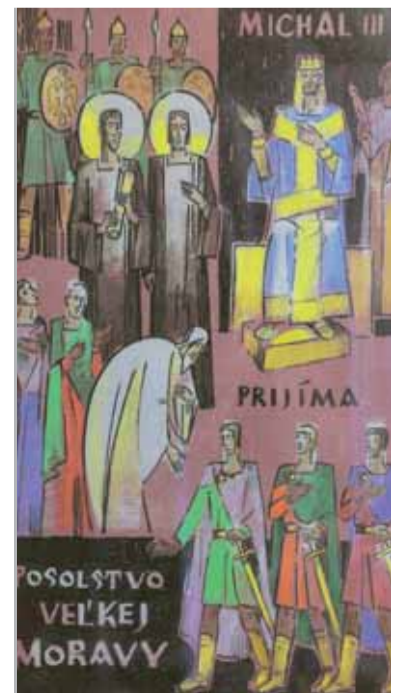
Ján VIII. zvláštnym listom z júna alebo júla 879 povolal arcibiskupa Metoda do Ríma, aby sa zodpovedal z obvinení. Metod poslúchol a začiatkom roku 880 sa vydal na cestu. Pápež na zvolanej synode, ktorej sám predsedal, veľmi starostlivo preskúmal účinkovanie a učenie panónskeho arcibiskupa. Potvrdila sa Metodova pravovernosť. Dokazuje to pápežská bula Industriae tuae, adresovaná Svätoplukovi v júni 880. V nej pápež upovedomil moravského panovníka, že právomoc moravského arcibiskupa (podľa jeho sídla v meste Morava) Metoda podriadil nielen duchovenstvu, ale aj novovysväteného nitrianskeho biskupa Vichinga. V bule sa jednoznačne vyslovuje súhlas s používaním hlaholských prekladov pri bohoslužbách, ale „evanjelium treba najprv čítať po latincky a potom v slovanskom jazyku“. Pre Svätopluka a jeho veľmožov sa môžu, podľa ich vlastného želania, slúžiť sv. omše aj po latincky.

Arcibiskup Metod dosiahol v Ríme najúžasnejšiu vec našich starých dejín – ustanovenie samostatnej cirkevnej provincie. Pápežská bula z júna 880, adresovaná kráľovi Svätoplukovi, obsahuje okrem významných výsad najvýznamnejšie privilegium. V bule sa uvádza, že Svätoplukovo posolstvo, vedené Metodom a veľmožom Zemežizňom, požiadalo pápeža, aby prijal kráľa Svätopluka a celú jeho dŕžavu pod priamu ochranu Svätej stolice. Pápež Ján VIII. tejto Svätoplukovej žiadosti vyhovel. Znamenalo to potvrdenie politickej suverenity a zrušenie vazalských väzieb voči Východofranskej ríši.

Významný medievalista a odborník na cyrilo-metodskú problematiku Richard Marsina sa domnieva, že iniciátorom tohto diplomatického kroku mohol byť Svätoplukov dvorný kňaz a vyslanec Ján z Benátok. Je však presvedčený, že s návrhom súhlasil aj Metod, keďže ho spolu s veľmožom Zemežizňom predložil.

■ MISIJNÝ ODKAZ

Aký je cyrilo-metodský odkaz súčasným Slovákom? V prvom rade je to vedomie, že sme sa ako prvý slovanský národ pokúsili vytvoriť autonómnou svojú kultúru, ktorá potom priniesla mnohonásobné ovocie u južných a východných Slovanov. Tento kultúrny impulz sa nám zafixoval do národného podvedomia a pomohol nám prežiť na kolbišti mocenských záujmov v strede Európy. Hoci sme prijali kresťanstvo pred cyrilo-metodskou misiou, za jeho intenzívne prežívanie vďaka solúnskym bratom. Historické dedičstvo cyrilo-metodskej misie nesmieme však zužovať iba na náboženskú oblasť. Jej prostredníctvom sa záber tejto misie a z nej plynúcej tradície veľa rozvinul do všetkých oblastí kultúry, vedy, národnej ideológie a politiky. Držme tieto skvosty čisté. Nedovoľme urážať toto naše kultúrno-civilizačné dedičstvo. Usilujme sa ovládať a osvojovať si poznatky kritickej historiografie z tejto oblasti, aby sme neskližli do ríše bájok a mýtov, ktoré plodia len hádky a nedorozumenia. Vznesená cyrilo-metodská myšlienka si to nezaslúži.

Proglas je jedinečným dielom objasňujúcim význam kresťanstva Cyrilo-metodský odkaz v umeleckej spisbe

Peter CABADAJ – Foto: archív autora

So všestrannou činnosťou svätých Konštantína-Cyrila a Metoda sú okrem iného neodmysliteľne spojené aj počiatky našej slovesnosti, bezprostredne súvisiace s christianizáciou v staroslovenskom jazyku (hlaholika, cyrilika). Pamiatky v ňom vytvorené – písané aj mladšou cyrilikou – stali sa súčasťou literárneho a kultúrneho fondu v slovanských oblastiach, ktoré patrili do sféry východnej, byzantsko-ortodoxnej cirkvi. Z korpusu textov, určených pre potreby kultu a zachovaných v neskorších odpisoch najmä bulharskej, srbskej a ruskej redakcie, sa k veľkomoravskému obdobiu vzťahujú najmä legendy Život Konštantína a Život Metoda, predstavujúce príkladné ukážky hagiografického štýlu.

Sústredujú sa na kľúčové etapy pôsobenia oboch vierozvestcov, vecným obsahom sú to skôr náboženské spory a obrany ako forma zápasu o svätosť. V každom prípade však platí, že ide o najstaršie a najvýznamnejšie písomné pramene, ktoré svedčia o pôsobení solúnskych bratov a umožňujú nazrieť do náboženských, politických a kultúrnych kulís Veľkomoravskej ríše. Ich vierohodnosť do svedčujú mnohé iné pramene.

Najstaršou slovenskou a zároveň i slovanskou básňou, ktorá vznikla na území dnešného Slovenska, je Proglas (863 – 867), teda Predsiev k svätému evanjeliu. Za jej autora sa považuje zakladateľ slovanského písomníctva, tvorca písma a šíriteľ kresťanskej viery na Veľkej Morave Konštantín Filozof (sv. Cyril). Báseň Proglas je prvým, jedinečným a skutočným literárnym dielom, objasňujúcim veľkosť a význam kresťanskej viery. Písmo a knižná vzdelanosť je tu chápaná ako podstata ľudského pokroku, spájajúca sa predovšetkým s rozvojom kultúry, ktorá je nenahraditeľnou podmienkou na prekonanie živočíšnych pudov a zvyklostí predkresťanského života. Proglas teda predstavuje akúsi „nástupnú plochu“ na šírenie Božieho slova, ktorú práve prostredníctvom literárnych aktivít začali na našom území solúnski bratia, pokračujúci neskôr prekladom štvorice evanjelií, Skutkov apoštolov, Žaltára a celého Starého zákona.

Báseň Teodor Križka vníma Proglas ako „jednu z najkrajších a najdokonalejších básní svetovej literatúry, ktorej význam pre naše národy sa rovná takmer objaveniu nového kontinentu alebo v novších podmienkach nálezu života na inej planéte. Napísaná je písmom, ktorého prvý znak tvorí kríž a ten kríž má niesť aj potomstvo spasiteľné Slovo – tak aj ponad tisícročie premostuje slovenský a macedónsky národ.“ (2011)

■ VKLAD BERNOLÁKOVCOV

Z obdobia, ktoré nasledovalo po zániku Veľkej Moravy, sa nezachovala nijaká dokumentácia o tom, že by sa naši predkovia držali abecedy, ktorú im doniesli solúnski bratia. Prešli storočia a o sv. Metodovi a jeho diele neostala u nás prakticky nijaká stopa. Situácia sa začína meniť až v priebehu 18. storočia, čo súviselo s procesom oživovania historickej pamäti a postupného rozvoja národnej kultúry.

Príslušníci bernolákovského hnutia ako prví v našich dejinách nastolili otázku spisovného slovenského jazyka, pričom svoje snahy úzko spájali s cyrilometodskou myšlienkou. Dubnický farár Ondrej Mészáros v odpovedi profesorovi Michalovi Kratochvílovi okrem iného napísal, že „prvotiny tieto“ – mal na mysli prvé filologické diela Antona Bernoláka – „venované budú spravodlivo sv. Cyrilovi a Metodovi“ (5. 8. 1786).

Posledné decénia 18. storočia sú mimoriadne dôležitým obdobím aj z pohľadu slovanských dejín. Okrem iného predstavujú úvodnú fázu nášho národného obrodovania, teda začiatok premeny slovenskej národnosti na novodobý národ. Súčasne

Vincent Hložník: Sv. Cyril a Metod (farebný drevoryt na papieri), 1981

s povznesením národného jazyka venovali osvietení vzdelanci osobitnú pozornosť zásadnému prehľadu živého záujmu o dejiny, čím chceli prispieť k prebudeniu národného povedomia širších spoločenských vrstiev. Veľkomoravskú, respektíve cyrilometodskú tematiku rozvíjali dvaja historici slovenského pôvodu – Juraj Papánek a Juraj Sklenár. Z ich prác, ako aj z diel ďalších historikov čerpal Juraj Fándly pri koncipovaní Skrátenej dejiny slovenského národa (Compendiata historia gentis Slavae). Solúnskych bratov spomína Fándly v úvode k svojmu dielu Piňní, domajši a poľní hospodár (1792); dva zväzky kázni Príhodné a svätečné kázne (1795 a 1796) im dokonca priamo venoval. Do druhého zväzku zaradil historicko-oslavnú kázeň o sv. Cyrilovi a Metodovi, ktorá v určitom zmysle odzrkadľuje ich obraz a význam vo vedomí bernolákovskej generácie. Fándly zdôrazňuje, že na rozsiahle misijné dielo medzi Slovanmi vierozvestcov povolal a poslal sám Boh, pričom vyzdvihuje nielen ich kultúrnu a literárnu dielo, ale aj horlivú misionársku a pedagogickú činnosť. Fándly tak dospel k presvedčeniu, že vďaka tejto činnosti svitol našim predkom „až dovčilka trvajúc jasní deň“. Z tohto uhla pohľadu sa Fándly pozeral na kresťanstvo na Slovensku ako na cyrilometodské. Dokonca naznačil i ďalšie závažné poslanie byzantskej misie – veľkú snahu vierozvestcov o jednotu zmýšľania všetkých, „o jeden ovčie, o jednotu vo viere, o jednotu v oslave jedného Boha“. Solúnski bratia si preto podľa neho právom zasluhujú, aby sa ich sviatok „slávne svätých z večitú úctivosťou“.

Bernolákovci sa podľa vzoru sv. Cyrila a Metoda usilovali poskytnúť ľudu slovenský preklad Svätého písma. Na zodpovednú úlohu preložil ho sa podujal ostrihomský kanonik Juraj Palkovič. Vďaka porozumeniu ostrihomského arcibiskupa, neskôr kardinála Alexandra Rudnaya (rodom Slovák a uvedomelého podporovateľa národného hnutia), vyšiel preklad v dvoch dieloch (1829 a 1832). Práve spomínaný arcibiskup Rudnay už v roku 1822 zaradil sviatok sv. Cyrila a Metoda do kalendára rozsiahlej ostrihomskej arcidiecézy.

■ JÁN HOLLÝ

Najvýznamnejší bernolákovský básnik Ján Hollý zásadným spôsobom prispel k popularizácii odkazu cyrilometodskej myšlienky. Už súčasníci ho považovali za slovenského proroka, ktorý je celou svojou osobnosťou ukotvený v národnej tradícii a ktorý prináša svojmu národu radosť zvest' a kreslí mu slubné perspektívy.

Zvykne sa hovoriť, že živému čitateľskému prijímaniu diela Jána Hollého bráni bariéra bernolákovského jazyka a použitej časomier. V každom prípade má však tento klasik slovenskej literatúry v jej kontexte zakladateľský význam. Týka sa to aj autorových eposov reflektujúcich veľkomoravskú, respektíve cyrilometodskú tematiku. Prvým a najrozsiahlším (12 spevov) bol Svätopluk (1833). Dej, pre ktorého historicky verne kontúry Hollý usilovne študoval pramene, je zdvojený o mytologickú dimenziu – rovnako ako Svätopluk porazil Nemcov a „zmužilých veľké založil kráľovstvo Slovákov“, aj nad pohanskou mytológiou, stelesnenou Černobogom, víťazí kresťanská my-

tológia. Týmto záverom eposu o založení štátu si Hollý pripravil pôdu pre nasledujúci epos o založení „ducha“ – Cirillo-Metodiada (1835). V šiestich spevoch vykresľuje christianizačnú misiu Konštantína a Metoda na Veľkej Morave, dovtedy bohato „zaľudnenej“ pohanskými bôžkami. Z pohľadu autorovho rozsiahleho básnického diela zaujíma tento epos centrálnu postavu. Na jeho margo Hollý v liste Jurajovi Palkovičovi napísal: „S tejto básne nauč sa Slováci, jak náboženstvo kresťanské u nich povstalo a rozšírené bolo.“ (15. 8. 1834) Kňaz básnik kladie veľký dôraz na slovanskú liturgiu, ktorú apoštolí Slovanov začali uplatňovať na Veľkej Morave a ktorú pápež Hadrián II. schválil a s požehnaním pošle byzantskú misiu späť na Veľkú Moravu. Pápež zveruje solúnskym bratom vznešené úlohy a bohatú náplň činnosti: ide o oslavu Boha a spásu duší.

Do modernej slovenčiny bola Cyrilometodiada preložená zásluhou nášho významného básnika a prekladateľa Jána Buzássyho. Vyšla ako súčasť Hollého Piesní, ktoré na vydanie pripravil Viliam Turčány (1985). Podľa literárneho historika a kritika Jozefa Ambruša nedosiahla Cyrilometodiada básnický vzlet Svätopluka, slabší ohlas mala v čase básnikovo života aj v českom kontexte, kde najviac zaujali Svätopluk, Selanky a Žalospěvy. Nedocenil ju ani Jaroslav Vlček, ktorý neskôr dokonca degradoval Hollého na pseudoklasistu a označil jeho dielo za umelé, chladné, našiel v ňom „mnišku sed“, „kláštornú pleseň“, oneskorené napodobňovanie antiky. Na druhej strane Jozef Felix nesúhlasil s takýmto „šedým“ videním Hollého. Podľa neho je básnikovo vnímanie sveta plné farieb, vône... Umelecké kvality Hollého poézie zas vyzdvihli štúdie V. Turčányho, Evy Fordinálovej a iných. A čo na margo Cyrilometodiady uviedol jej prekladateľ J. Buzássy? „Pri preklade sa prekladateľ stáva fanúšikom autora. Cyrilometodiada je spev vznešený a silný. Hrdinovia tu nie sú bojovníci, ale vzdelanci a svätci. Osvetlenie scény tu neposkytuje oheň boja, ale tichá žiara Pravdy.“ Buzássy sa vyjadril aj o Hollého zásluhách v súvislosti s rozvíjaním veľkomoravskej tematiky, cyrilometodskej tradície a národných mýtov. „V mojom videní Hollý zatienil všetko, čo sa o tomto období písalo, niekedy aj falošne. Veľmi som sledoval výsledky archeologického výskumu ako laik, ale aj ako čitateľ historickej vedy, ktorá toto obdobie objektívne skúma ... Hollý mal silné národné cistenie, ktoré ho poznačilo romantizmom. Jeho duchovnú hĺbku zase barokom.“ (2012)

Organickou súčasťou Hollého diela je aj prozaicky koncipovaný Životopis svätých Cirilla a Metoda, slovanských blahozvestov (1835). Autor dobre poznal súveké práce o vierozvestcoch a na ich základe púťavou formou zobrazil životný príbeh oboch bratov. Ako však uvádza Anton Bagin, „a predsa jedno osobitné a pri každej príležitosti Ján Hollý podčiarkuje: sv. Cyril a Metod svojim dielom sú úzko spätí s Rímom“.

Z pohľadu cyrilometodskej tradície má osobitné miesto spev, najmä chrámový spev. V tejto súvislosti preto nemožno opomenúť ani Hollého zrymovaný Katolíckí spevník. Do jeho prvého diela (1842) zaradil pieseň „Cirille, Metode, vlastní dva bratrové“, do druhého (1846) zas pieseň „Ó, apoštolskí mužové“. Ako zaujímavosť pripomenieme, že v roku 1842 vyšiel v Budíne aj Evanjelický Zpevník Jána Kollára, kde je zaradená jedna pieseň „k úcte sv. Cyrila a Metoda“.

(Dokončenie v budúcom čísle)

Svetové stretnutie Slovákov

KOŠICE
4. – 7. júla 2013

ŠTVRTOK 4. JÚLA 2013

SV. CYRIL A METOD –
PATRÓNÍ SLOVENSKA
Vernisáž výstavy venovanej
1 150. výročiu príchodu
solúnskych bratov
na naše územie

VÝCHODNÉ SLOVENSKO
V SLOVENSKÝCH
NÁRODNÝCH DEJINÁCH
Vedecká konferencia

EKUMENICKÉ SLÁVENIE
V spolupráci so všetkými
cirkvami na území Košíc

OTVÁRACÍ CEREMONIÁL
Vystúpenia domácich a zahra-
ničných umeleckých kolektívov

KAPURA
Spoločenský večer

PIATOK 5. JÚLA 2013

Cyrilo-metodské tvorivé dielne
ŠKOLA TANCA, ŠKOLA SPE-
VU, ŠKOLA ORNAMENTU PODĽA
ŠTEFANA LEONARDA
KOSTELNÍČKA

SLÁVNOSTNÉ KLADENIE
VENCOV PRI PAMÄTNÍKU
ŠTEFANA MOYSESA

STAROMESTSKÉ
ČINOHRANIE
OTVÁRANIE PEČATÍ
Multimediálna inscenácia
(netradičné prepojenie
žánrovo rozdielnych
umeleckých smerov)

SOBOTA 6. JÚLA 2013

Cyrilo-metodské tvorivé dielne
ŠKOLA TANCA,
ŠKOLA SPEVU

SCÉNICKÝ SPRIEVOD
CENTROM KOŠÍC

DETSKÝ SVET
Vystúpenia domácich a zahra-
ničných detských kolektívov

RODOSTROM
Vystúpenia zahraničných
a domácich kolektívov

SLOVENSKO
A SLOVENSKÝ SVET
Galaprogram

NEDEĽA 7. JÚLA 2013

O HALUŠTIČKE,
ZBOJNÍCKEJ DIEVČIČKE
Predstavenie Divadla Maškrtá

PREHLIADKA
PAMÄTIHODNOSTÍ KOŠÍC

SLOVENSKÁ PIESEŇ
JE VZÁČNY DAR
(Vystúpenia zahraničných a
domácich speváckych kolektívov)
Slávnostné ukončenie Sveto-
vého stretnutia Slovákov
v Košiciach

V dňoch 1. – 3. júla sa vo
všetkých samosprávnych krajoch
uskutoční štafetové posolstvo
Svetového stretnutia Slovákov
v Košiciach 2013. Aktívnou účas-
ťou vyjadrite svoju
podporu spolupatričnosti.

PRIPOMÍNAME SI

29. júna

– pred 270 rokmi sa v Kuklove pri Šaštíne narodil slovenský osvietený básnik Ján Papánek (1743 – 1784)

– v roku 1898, pred 115 rokmi, začal v Skalici vychádzať mesačník pre literatúru, politiku a sociálne otázky HLAS ako fórum mladej slovenskej inteligencie, ktorá stála pri vzniku Česko-Slovenska, tzv. hlasistov

30. júna

– pred dvadsiatimi rokmi prijali Slovenskú republiku do Rady Európy, čím sa začal náš proces začlenenia sa do Európskej únie

1. júla

– pred 230 rokmi vyšlo v Bratislave prvé číslo Prešporských novín, vydávaných ešte v biblickej češtine; noviny boli určené slovenskej inteligencii a pri štarte v roku 1783 mali šesťdesiat predplatiteľov

– v roku 1908 začal v USA vychádzať slovenský časopis pre ženy Živena, 105. výročie

– v roku 1928 vzniklo na Slovensku krajinské zriadenie na čele s prezidentom, administratívna náhrada za politickú autonómiu, 85. výročie

– pred 80 rokmi povýšili plukovníka generálneho štábu Rudolfa Viesta na generála; v roku 1933 sa tak stal prvým Slovákom generálom spomedzi 139 generálov armády spoločnej republiky, všetci ostatní boli Česi

2. júla

– v roku 1928 sa narodila významná etnológka PhDr. Ester Plicková

– uplynulo tridsať rokov od smrti skladateľa Bartolomeja Urbanca (1918 – 1983), dirigenta SLUK-u

– okruhle výročie narodenia má choreografka Helena Jurasová-Blahová, dcéra opernej speváčky H. Bartošovej a speváka Janka Blaha

3. júla

– pred 150 rokmi sa v Dlhom Poli narodil jeden z najväčších slovenských umelcov drotárov, úspešný aj ako podnikateľ v Poľsku a Rusku Jozef Holánik Baker (1863 – 1942), nositeľ veľkého počtu najvyšších ocenení na svetových výstavách

– 130 rokov od narodenia spisovateľa Franza Kafku

4. júla

– pred 110 rokmi začal v Budapešti vychádzať Slovenský týždenník (roku 1903 mal náklad 14 000 výtlačkov), ktorého zakladateľom a šéfredaktorom bol budúci premiér ČSR Milan Hodža, po vzniku republiky mal redakciu v Martine a Bratislave

– v roku 1928 vznikol v Trenčianskych Tepliciach Zväz slovenských speváckych zborov, prvým predsedom sa stal Mikuláš Schneider-Trnavský (85. výročie)

5. júla

– Deň zahraničných Slovákov

– pred 150 rokmi na tisíce výročie príchodu slovenských apoštolov sv. Cyrila a sv. Metoda boli na mnohých miestach Slovenska oslavy, zaznela na nich aj kantáta Slavimio slavno Slaveni, ktorú k tejto príležitosti zložil F. Liszt

– pred 70 rokmi, v roku 1943, sa začala najväčšia tanková bitka v dejinách, nazývaná ako boj v Kurskom oblúku

(jč)

Od našich matičných prispievateľov z celého Slovenska Spod spravodajského pera

■ FESTIVAL SLOVENSKEJ PIESNE

V Devínskej Novej Vsi sa 25. a 26. mája 2013 uskutočnil jubilejný 20. ročník Festivalu slovenskej národnej piesne. Milým prekvapením tohtoročného festivalu bola jeho vysoká návštevnosť. Na príjemnom podujatí sa zúčastnilo asi 80 divákov a poslucháčov z Devínskej Novej Vsi a blízkeho okolia. Prvý deň, v sobotu 25. mája, sa začal spomienkou na Ruda Slobodu, rodáka z Devínskej, pri jeho pamätníku na Slovinci pripomienkou života a tvorby tohto spisovateľa. O sedemnástej hodine pokračoval vernisážou Slovenská krajina, olejomalby a grafiky za účasti autora Milana Stana. Súčasťou vernisáže bola aj prezentácia knihy autobiografie známej speváčky ľudových piesní Dariny Laščiakovovej Život s piesňou, ktorú Milan Stano vydal a ilustroval. Spolu s ukážkami piesní v podaní Dariny Laščiakovovej vystúpil aj ženský spevácky zbor Jablčko z Rovinky. Celé podujatie precízne moderoval Vladimír Dobřík. Na druhý deň, v nedeľu 26. mája, starosta MČ DNV Milan Jambor privítal na radnici zástupcov Matice slovenskej a účinkujúcich festivalu. Následne sa vo veľkej sále Istra centra predstavili súbor a sólisti vo viac ako dvojhodinovom pásme slova, tanca a piesní. Účinkovali štyria sólisti: B. Horínek, M. Hanyová, Mikuláš Doboš a Ján Berky Mrenica a sedem súborov. Po skončení festivalu sa organizátori (zástupcovia MČ DNV a MO MS), hostia a vedúci súborov zúčastnili na vyhodnotení, ktoré usporiadal starosta MČ DNV Milan Jambor. Sympatickým vyvrcholením záverečného hodnotenia bolo ocenenie riaditeľa festivalu Petra Kruga za jeho dlhoročné mimoriadne zásluhy Striebornou cenou Matice slovenskej, ktorú mu odovzdali predstavitelia Matice slovenskej. Festival slovenskej národnej piesne 2013 možno považovať za prínos k pozdvihnutiu kultúrnej úrovne občanov Devínskej Novej Vsi, k obohateniu ich národného povedomia i k príslušnosti k obci. Milým prekvapením organizátorov bola vysoká návštevnosť festivalu počas obidvoch dní.

Juraj STREMPKEK

■ MARTINSKÍ MATIČIARI HODNOTILI

V Turčianskej knižnici v Martine sa 14. júna 2013 uskutočnilo valné zhromaždenie Miestneho odboru Matice slovenskej v Martine, na ktorom za účasti predsedu Členského ústredia MS Martina Fejka výbor MO MS skladal účty za predchádzajúce volebné obdobie. Podujatie viedol bývalý dlhoročný šéfredaktor Slovenských národných novín Peter Mišák. Miestny odbor udelil za dlhoročnú neúnavnú činnosť v členskej základni Imrichovi Sedlákovi pamätný

list predsedu Matice slovenskej. Prijal ho z rúk riaditeľa Členského ústredia MS. Daniel Borcovan si za svoju dlhoročnú angažovanosť v členskom hnutí prevzal Striebornú cenu Matice slovenskej a ako istý spôsob vďaky za ústretovosť a pomoc pri organizovaní podujatí Miestneho odboru dostala Striebornú cenu Matice slovenskej aj Turčianska knižnica v Martine, ktorú prebrala jej riaditeľka Katarína Vandlíková. Na VZ MO bol zvolený nový výbor v zložení: Daniel Borcovan, Viera Jochymková, Ľubomír Kralovský, Alexander Lilge, Peter Mišák, Zuzana Pavelcová, Igor Sokolík, Daniel Zemančík a predseda MO MS v Martine Tatiana Sivová. Za členov dozorného výboru boli zvolení Ivana Danková, Katarína Pacnerová a Igor Válek.

(si)

■ DNI A. H. ŠKULTÉTYHO

Spoločnosť Augusta Horislava Škultétyho, Matica slovenská, mesto Veľký Krtíš, Mestské kultúrne stredisko, Hontiansko-novohradská knižnica, Hontiansko-ipeľské osvetové stredisko, MV SR Štátny archív v Banskej Bystrici pobočka Veľký Krtíš, Gymnázium A. H. Škultétyho a Ev. a. v. farský úrad vo Veľkom Krtíši každoročne organizujú vo Veľkom Krtíši časovo i tematicky viacrozmerne podujatie Dni Augusta Horislava Škultétyho. Tohto roku sa začali 16. mája v doobedňajších hodinách historickým seminárom Matica slovenská v kontexte slovenských národných dejín a výstavou Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti – pri príležitosti 150. výročia založenia Matice slovenskej a 20. výročia vzniku Slovenskej republiky. O 13.30 sa naplnená kinosála kultúrneho domu stala dejiskom nezvyčajnej slávnosti. Po niekoľkých mesiacoch namáhavej práce sa uskutočnila premiéra hraného dokumentárneho filmu A. H. Škultéty 1819 – 1892. Posolstvo života a diela. So záujmom si ho pozreli nezainteresovaní diváci, ale najmä jeho tvorcovia a účinkujúci, ktorí s dielom môžu byť spokojní. Predsedníčka OR MS Mária Hroncová, ktorá spolu s podpredsedníčkou MO MS Martou Kamasovou stála od zrodu myšlienky až po finále, odovzdala účinkujúcim a podporovateľom ďakovné listy.

Ján BRLOŠ

■ SVETOVÉ STRETNUTIE SLOVÁKOV

Svetové stretnutie Slovákov v Košiciach, ktoré sa uskutoční 4. – 7. júla 2013, je v poradí už dvanástym pokračovaním tohto významného podujatia. V trojročných intervaloch sa koná nepretržite od roku 1980, pričom pri jeho zrode stál zakladateľ a prvý predseda Svetového kongresu Slovákov Štefan B. Roman – rodák z východného Slovenska. Do

roku 1989 bývalo stretávanie Slovákov v zahraničí (Nemecko, USA, Rakúsko), po páde železnej opony a komunistického režimu sa od roku 1992 zásluhou Matice slovenskej pravidelne uskutočňuje na Slovensku (pod názvom Matičný svetový festival slovenskej mládeže). Tohtoročné Svetové stretnutie Slovákov v Košiciach sa bude niesť v znamení 150. výročia založenia Matice slovenskej, 150. výročia príchodu svätých Cyrila a Metoda na naše územie a 20. výročia vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Záštitu nad podujatím prevzal predseda vlády Slovenskej republiky Robert Fico. Organizátori multizáložného a multigeneračného medzinárodného festivalu pripravili v Košiciach, ako i v okolitých mestách a obciach Košického a Prešovského kraja bohatý štvordňový program, v rámci ktorého sa predstaví niekoľko stoviek účinkujúcich zo Slovenska, z Bulharska, Česka, Chorvátska, Kanady, Rakúska, Rumunska, zo Srbska, z Ukrajiny a z USA. Súčasťou atraktívnej programovej ponuky budú okrem folklórnych vystúpení, hudobných koncertov, divadelných predstavení či oživovania histórie aj multimediálne inscenácie, cyrilo-metodské tvorivé dielne (školy tanca, spevu a ornamentu), vernisáže výstav, prehliadky pamätihodností Košíc, vedecká konferencia o východnom Slovensku v kontexte našich národných dejín a ďalšie sprievodné akcie. Organizátori veria, že podujatie svojim celkovým charakterom a netradičným programom významne obohati bohatú júlovú kultúrnu ponuku Košíc, ktoré sú v tomto roku Európskym hlavným mestom kultúry.

(rr)

■ VÝCHOD V DEJINÁCH

Matica slovenská v Martine v spolupráci s Univerzitou P. J. Šafárika v Košiciach, Prešovskou univerzitou v Prešove, mestom Košice a Domom Matice slovenskej v Košiciach pod záštitou ministra školstva, vedy a športu SR Dušana Čaploviča uskutočnia v rámci Matičného svetového festivalu slovenskej mládeže 2013, 150. výročia Matice slovenskej a Košice európske hlavné mesto kultúry vedeckú konferenciu Východné Slovensko v slovenských národných dejinách. Konferencia bude v Košiciach 4. júla 2013 v aule UPJŠ v Košiciach, Šrobárova 2 o 10.30 hodine. Je určená účastníkom Matičného svetového festivalu slovenskej mládeže, učiteľom základných a stredných škôl, pracovníkom kultúrno-spoločenských zariadení, členom a priaznivcom Matice slovenskej a ďalším záujemcom o program konferencie.

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Zalavár a Bratislava

V lučenskom okrese máme matičiarov, ktorí nesedia so založenými rukami. Okrem našich matičných pracovníkov môžeme, chvalabohu, započítať medzi nich aj prednostu obvodného úradu pána Hámorníka, ako aj primátorku mesta pani Pivkovú. A množstvo iných mužov a žien. V tomto okrese sú – ako určitý unikát – dva Domy Matice slovenskej. Som rád, že ich máme. V nich sa totiž „varí“ na našom juhu slovenskosť.

Podme však ešte južnejšie. V Blatnohrade, dnes v maďarskom Zalaváre, sa 22. júna 2013 udiala nezvyčajná udalosť: Slováci a Maďari vzdali hold bratom, ktorí obrátili beh dejín. Udalosti pred 150 rokmi sme si pripomenuli tak, že sme tam odhalili súsošie sv. Cyrila a Metoda, dielo pani Cvegrošovej. Bola pri tom aj Matica slovenská a ja som mal možnosť pripomenúť, že stále aj v dnešnom rozháranom svete máme dostatok síl, aby sme oslovili Európu a odovzdali jej časť z toho, čo v nás upevnili svätí bratia. Dobra, ohľaduplnosť, porozumenia, tolerancie. Povedal som aj to, že Slováci zavše meškajú, i do Zalaváru sme prišli so svojim pamätníkom – po nešťastnej práve lučenskej „anabáze“ – ako posledný. Máme ťažký údel naplniť slová Jána Pavla II.: „Slovensko má osobitnú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobré si to uvedomte!“ Dodal som, že chceme tak robiť vedno s našimi susedmi, s ktorými máme spoločné tisícročné dejiny. A verím, že aj tisícročnú budúcnosť v miere a priateľstve.

V ten deň v Zalaváre srdcia prítomných Slovákov, i mojej Kristínky a Andreja, a aj Maďarov, tlkli rovnako. Lebo aj priateľstvo a spolupráca – to je tiež odkaz sv. Cyrila a Metoda. V ten deň bol Zalavár vlastne hlavným mestom Slovenska. Aj preto, že v tom našom skutočnom hlavnom meste cyrilo-metodsko-gorazdovské súsošie, žiaľ, asi neodhalíme. Lebo na Slovensku je to tak.

ZBIERKA

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Drieňová 22, 826 86, Bratislava 29, povolilo, Mladej Matici, so sídlom P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, na základe rozhodnutia čísla SVS-OVVS3-2013/015400

VYKONÁVAŤ VEREJNÚ ZBIERKU

v termíne od 15. 6. 2013 do 31. 12. 2013 na verejnoprospešný cieľ, ktorej výnos bude použitý na zhotovenie busty (reliéfu) s podobizňou prvého predsedu Slovenskej národnej rady J. M. Hurbana v Košiciach. Dobrovoľné finančné príspevky možno poukázať na osobitný účet, ktorý je na tento zámer zriadený.

Číslo účtu: 2924891607/1100

priamo, poštovými poukazmi alebo prevodmi z účtu prispievateľa.

Vyúčtovanie VZ predloží
Mladá Matica Ministerstvu
vnútra SR najneskôr
do 30. 1. 2014

SVETOVÉ STRETNUTIE SLOVÁKOV

V KOŠICIACH 4. – 7. JÚLA 2013

Pod záštitou predsedu vlády SR Roberta Fica

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupcovia šéfredaktora Michal BADÍN a Emil SEMANCO. Sídlo: Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535, 40 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Tel: 02/ 52 96 57 52. Administrácia: Matica slovenská, Mudroňova 1, 036 52 Martin. Tel: 043/ 40 12 837 - 8, 41 34 535. Tlač Ultra print, Bratislava. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Drahoslav MACHALA, Pavol MAČALA, Andrej STRÝČEK. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografie nevraciame. MČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.